

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hudební tradice v Chrudimi
Musical tradition of the town Chrudim

Květa Šmídová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jana Veverková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: AJ – HV

Rok odevzdání: 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Hudební tradice v Chrudimi* vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně za použití v práci použitých pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 1. 12. 2016

.....

Děkuji Mgr. et Mgr. Janě Veverkové za odborné vedení, ochotu a vstřícnost při vypracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce *Hudební tradice v Chrudimi* se zaměřuje na podobu hudebně kulturního života ve východočeském městě. Zahrnuje v sobě historický vývoj a důležité mezníky, z nichž se tradice v minulosti utvářela a stále utváří. Poukazuje na hudební osobnosti, které jsou s tradicí města spjaty a v určitém období výrazným způsobem přispěly ke kulturnímu rozvoji. S tím jsou úzce spojeny také hudební instituce a spolky, kterým se bakalářská práce věnuje.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kultura, Chrudimské hudební pátky, tradice, koncerty, Slavoj, skladatelé

ANOTATION

The aim of the bachelor thesis is to outline the cultural and musical state of the town Chrudim. It includes the historical development along with other significant landmarks that have had an impact on the development of the cultural life. It refers to personalities who are associated with the tradition and who influenced the development in a certain period of time. The cultural institutions and companies are discussed as well.

KEYWORDS

Culture, Chrudimské hudební pátky, tradition, concerts, Slavoj, composers

Obsah

Úvod	6
1 Původ hudební tradice a její vývoj	8
1.1 12. - 18. století	8
1.2 19. - 20. století	8
2 Hudební osobnosti.....	13
2.1 Přehled významných rodáků.....	13
2.2 Alois Hnilička	14
2.3 Jaroslav Doubrava.....	21
2.4 Přínos A. Hniličky a J. Doubravy pro Chrudim	29
3 Chrudimské hudební pátky.....	31
3.1 Inspirace, vznik, vedení	31
3.2 Vzpomínky Miroslava Šáfra a Zdeňka Spurného	33
3.3 Repertoár a interpreti	36
4 Pěvecký spolek Slavoj.....	39
4.1 Inspirace, vznik a začátky	39
4.2 Od první světové války do konce století.....	41
4.3 Od roku 2001 po současnost	41
5 Závěr.....	43
Použité informační zdroje.....	44
6 Přílohy	1

Úvod

Při studiu dějin hudby se člověk přirozeně zaobírá vývojem hudby ve významných světových metropolích, v místech spjatých s hudebními osobnostmi, jejichž přínos dnes vnímá i běžný občan jako součást všeobecného vzdělání. Podporovat kulturní osvětu v širším slova smyslu je nutné v jakékoliv době a na jakémkoliv místě, neboť by mohla být snadno zastíněna technologickým vývojem a hodnoty materialismu by pak snáze převážily ty duchovní. Vnímat hudbu jako kulturní projev lze z mnoha hledisek, velmi často jako vyjádření národní či osobnostní identity. Vysokoškolská práce je vhodný nástroj k seznámení čtenářů s hudebním životem v oblastech, které ve většině případů místo ve studijních osnovách nemají, avšak v jisté době výrazně přispěly k utváření toho, co se dnes označuje jako kulturní dědictví a k čemu se následující generace s určitou hrdostí odkazují.

Bakalářská práce přejímá iniciativu nahlédnout do hudební tradice Chrudimi, východočeského města pyšnicího se označením „Atény východních Čech“, které vyjadřuje skutečnost, že v určitém období stála Chrudim z hlediska hudby a kultury svým významem v čele státu. Osobně jsem s městem spjata jako s místem svého rodiště a navštěvovala jsme zde jak základní, tak i základní uměleckou školu. Po dobu dvanácti let, kdy jsem byla žákyní ZUŠ, jsem několikrát vystupovala v rámci chrudimských hudebních večerů, a měla tedy možnost nahlédnout přímo pod pokličku pravidelné hudební události města. Za zmínku stojí i to, že ačkoliv žáci po celou dobu docházky pravidelně prezentují své snažení a výsledky v sále Jaroslava Doubravy, jen málokdo ví, kdo Jaroslav Doubrava ve skutečnosti byl. Považuji to tedy za jeden z impulsů, který mě vedl k výběru tématu bakalářské práce, stejně tak jako touha po objevení informací, které se na první pohled mohou jevit jako vzdálené a nepodstatné, ale ve skutečnosti mají značný podíl na tom, jak vypadá hudební Chrudim dnes.

Cílem práce je tedy nejprve podat stručný, ucelený výklad o původu hudební tradice. Následně zmapovat život a odkaz hudebních osobností spjatých s Chrudimí a dozvědět se, jakým způsobem přispěli k rozvoji kultury města. Zaměřím se také na tradici Chrudimských hudebních pátků, které již po dlouhá desetiletí utváří hudební identitu města. Na kulturním rozvoji města měly nemalou zásluhu též hudební spolek

Slavoj a chrudimské divadlo, kterým bude věnována pozornost v závěru bakalářské práce.

Jelikož se nejedná striktně o chronologický výčet a popis událostí, jednotlivé skutečnosti se v práci logicky více či méně prolínají. Mým záměrem je poskytnout informace v co možná nejsrozumitelnějších souvislostech, aby čtenář neměl pocit, že se při četbě ztrácí ve směsi izolovaných informací.

1 Původ hudební tradice a její vývoj

1.1 12. - 18. století

Hudební tradice začala vyrůstat z osvětové činnosti mnichů, kteří měli své sídlo v podlažickém klášteře¹ již ve 12. století. Tato církevní instituce plnila funkci jakési hudební školy, a ačkoliv se jednalo o zpěv a hudbu liturgického typu, stala se velmi přínosnou pro celkový rozvoj hudebního umění. První věrohodnější zprávy o hudebním životě však pochází z doby husitské. Husitské zpěvy stály za pozdějším rozvojem literátských bratrstev, která zde působila až do josefínských reforem. Z 30. let 16. století pochází latinský kancionál a zásluhou varhaníka a mistra kontrapunktu (dále také kantora a ředitele kůru) Jiřího Rychnovského zde vznikl koncem roku 1570 kancionál českého literátského bratrstva.² Díky Jiřímu Rychnovskému a dalším kantorům náležel chrudimský kůr k jednomu z nejslavnějších v Čechách.³

V období po třicetileté válce ztrácely literátské kůry svou českou osobitost. V roce 1785 došlo k jejich zrušení a do chrámů začíná pronikat hudba instrumentální, která nahrazuje tradici kostelních zpěvů. Mezi významné představitele kostelní hudby z této doby řadíme např. Pavla Josefa Wolfa⁴ (1724-1797) či Václava Rikla (1767-1858).

1.2 19. - 20. století

Od počátku 19. století se v Chrudimi, stejně jako v jiných částech země, začínají projevovat obrozenecké tendence. V roce 1801 došlo k otevření divadla, které bylo první na českém venkově. Naneštěstí vyhořelo, ale v roce 1854 bylo díky obětavosti a finanční podpoře chrudimského lidu otevřeno divadlo nové, ve kterém se hrálo až do roku 1928. V souvislosti s divadlem nelze nezmínit skladatele a dirigenta Františka Škroupa, kterého s Chrudimí pojily rodinné i přátelské vazby. Jeho rodina

¹ Podlažice leží 13km jihovýchodně od Chrudimi. Jsou významné tím, že zde byl napsán *Kodex gigas – Dáblova bible*, jehož originál je uložen v muzeu ve Stockholmu. Klášter byl v roce 1421 vypálen husity. *Česko - země neznámá: Podlažický klášter* [online]. In: . [cit. 2016-10-16]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/podlazicky-klaster.

² Oba graduály jsou uchovány v chrudimském muzeu.

³ SOMMER, Jiří., Miroslav. MAJER a Pavel SÝKORA. 1989. *Chrudimsko: Východočeský kraj*. 1. vyd. V Hradci Králové: Kruh. ISBN 807031012X.

⁴ V letech 1783–1785 se u Wolfa učil skutečský rodák Václav Jan Tomášek (1774–1850), Wolf byl jako regenschori v Chrudimi činný 40 let.

totiž pocházela z nedalekých obcí Vejvanovice a Včelákov. Na chrudimské přátele se mohl spolehnout v době, kdy v Praze přišel o místo kapelníka a postrádal jakýkoliv příjem. Hold svým přátelům vyjádřil věnováním *Ouvertury* s motivem písně *Kde domov můj*, kterou složil v roce 1854. Za zmínku stojí také chrudimská inscenace jeho hry *Dráteník*, která proběhla v roce 1863.⁵

Významnou osobností v souvislosti s rozvojem hudebního života v Chrudimi byl starosta města, houslista a zpěvák Josef Klimeš (1828-1900). Společně s výborným klavíristou a zpěvákem Emanuele Pippichem v roce 1856 založili pěvecký spolek *Slavoj*.⁶ V sedmdesátých letech 19. století se rozvíjela také hudba komorní a to díky soukromým kroužkům, ve kterých se tato hudba provozovala. Nejvýznamnějším počinem na poli komorní hudby bylo založení *Klimešova kvarteta*, jehož zakladatelem nebyl nikdo jiný, než již zmíněný starosta Josef Klimeš. Uskupení začalo hudbu provozovat od počátku sedmdesátých let 19. století. Že byl jeho zakladatel klíčovou postavou, potvrzuje i skutečnost, že po jeho smrti kvarteto zaniklo. Delší dobu na tradici komorní hudby nikdo nenavázal, až ve dvacátých letech 20. století vznikaly další amatérské soubory, jmenujme např. *Slavíkovo kvarteto*.⁷

V roce 1901, tedy sto let poté, co bylo vybudováno první divadlo, zde vznikla budova Průmyslového muzea, jehož vynikající akustický sál poskytoval a dodnes poskytuje prostor pro skvělou interpretaci skladeb různých žánrů.⁸ Vznikl tak v Chrudimi doslova další prostor pro rozvoj hudebního dění. Od počátku 19. století působily totiž v Chrudimi též různá orchestrální seskupení. Byly jimi např. orchestr působící v rámci *Slavoje* a kapela zvaná „*ostrošřelecká*“. Ta nejednou doprovázela i za pomoci dalších hudebníků přizvaných z blízkého okolí. Jednou z příležitostí byla

⁵ Více se chrudimskému divadlu bude věnovat závěrečná kapitola.

SOMMER, Jiří., Miroslav. MAJER a Pavel SÝKORA. 1989. *Chrudimsko: Východočeský kraj*. 1. vyd. V Hradci Králové: Kruh. ISBN 807031012X.

⁶ Zde se vedou diskuze o tom, zdali se jedná o první pěvecký spolek v Čechách. Sommer totiž ve své publikaci uvádí, že společně se spolkem *Jaromír*, působícím v Jaroměři, byly vůbec prvními pěveckými spolky u nás. Avšak současná hudební osobnost Chrudimě, MgA. Tomáš Židek Ph.D., ve svém projevu u příležitosti 160. výročí založení sboru zmiňuje, že prvenství drží *Svatopluk* z nedalekého Žďáru nad Sázavou a *Slavoj* zaujímá až pomyslné třetí místo.

⁷ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

⁸ V dnešní době nese název „*Velký sál muzea*“.

např. roku 1882 realizace opery *Starý ženich* Karla Bendla⁹, kterou v Chrudimi provedla Pištěkova společnost. Velmi přínosnou událostí pro rozvoj hudební Chrudimi byl o pár desetiletí později vznik *Chrudimské hudební filharmonie*, jejíž název se ustanovil v roce 1922. Jelikož není zakládání podobných uskupení snadnou záležitostí a ve většině případů tomu předchází různé úpravy a modifikace, i v případě místní filharmonie vedla cesta přes *Hudební orchestrální sdružení* (vzniklé v roce 1910.)¹⁰ Finální *Chrudimskou hudební filharmonii* popisuje v pár řádcích následující citace.

„*Toto standartní symfonické těleso čítalo na 50-70 hráčů a ve svém repertoáru mělo mimo jiné celou Mou vlast, Slovanské tance, některé Beethovenovy symfonie, III. symfonii Fibichovu a další velká orchestrální díla. V době největšího rozkvětu stál v čele Chrudimské hudební filharmonie dirigent František Teplý (1885-1951), čelná osobnost chrudimského hudebního života za I. republiky.*“¹¹

V Chrudimi v roce 1929 přibyl ještě *Studentský orchestr*, který byl tvořen převážně studenty chrudimských středních škol.¹²

Na základě toho, co jsme se ve stručném výčtu o Chrudimi dozvěděli, se nabízí otázka, zdali na takový kulturní rozkvět nějakým způsobem reagovaly hudební osobnosti konkrétní doby. Souvislosti nás zavádějí k JUDr. Karlu Pippichovi (synovi Emanuela Pippicha), který byl mj. libretistou skladatelů Antonína Dvořáka či Zdeňka Fibicha. A právě díky kontaktům, které udržoval s významnými osobnostmi, vítala Chrudim nejednou vzácné hosty. Byl mezi nimi již zmíněný Zdeněk Fibich, který

⁹ V roce 1861 byl spoluzakladatelem hudebního spolku *Hlahol* a po odchodu B. Smetany se stal jeho sbormistrem. Na pražské konzervatoři převzal místo pedagoga po A. Dvořákovi. Jako první mezi českými skladateli se věnoval tvorbě pro děti. SMOLKA, Jaroslav (ed.). 1983. *Malá encyklopedie hudby*. 1. vyd. Praha: Supraphon.

¹⁰ Sommer však uvádí rok 1909 jako dobu vzniku.

¹¹ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

¹² Obecně měla Chrudim v první polovině 20. století velmi hustou síť základních a středních škol. Vzdělávalo se zde na reálném gymnáziu, dívčím gymnáziu, obchodní akademii a na dvou učitelských ústavech. HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

si vztah k městu vybudoval i díky povolání svého otce, který sloužil v nedaleké obci Libáň jako nadlesní.¹³ V souvislosti se znovu vybudováním Národního divadla v Praze navštívil Chrudim Bedřich Smetana (v roce 1881 byl mj. přítomen provedení kvarteta *Z mého života*) a město se pyšní také vzpomínkami na Antonína Dvořáka. Jednou z příležitostí k jeho návštěvě byla již zmíněná opera Karla Bendla, kterou osobně zhlédl a několik koncertů zde také dirigoval. Mezi představitele české hudební společnosti, kteří zde pořádali své koncerty, zmiňme např.: Karla Kovařovice, Jana Kubelíka, Františka Ondříčka či J. B. Foerster. Výjimku netvořily ani koncerty pořádané *Českou filharmonií*, která do Chrudimi zavítala několikrát, a to zejména v rámci *Chrudimských hudebních pátků*, kterým se v práci později věnuji. Nevídanou návštěvou s nádechem světovosti byl koncert Camila Saint Saëse, o jehož účinkování se více dozvíme ve druhé kapitole.¹⁴

Úvodní kapitola slouží jako nástin původu hudební tradice města a má za úkol nastínit podmínky a prostředí, ve kterém se utvářela hudební kultura. Jednotlivá století by si určitě zasloužila hlubší studii a věřím, že by badatel i čtenář dospěl k poutavým závěrům. Eva Mikanová, autorka studie *Hudební Chrudim v 15.-18. století*, neopomíná skutečnost, že materiály vztahující se k období vzniku hudební tradice jsou značně torzovité, a tudíž není snadné podat ucelený výklad. Dle dostupných materiálů lze ale soudit, že se v Chrudimi vždy pěstovala hudba na profesionální úrovni. Autorka částečně lamentuje nad tím, že dnes již nelze zcela dokázat, zdali se zde provozovaly díla světových autorů, jako byli Mozart a italští skladatelé nebo díla českých autorů jako např. Brixí, Mysliveček, Koželuh a další. Dochází ale k závěru, že vzhledem k tomu, že v Chrudimi působilo množství profesionálních hudebníků, se tato hudba pravděpodobně provozovala. Vedle toho i „zachované důkazy o možnostech nástrojového obsazení svědčí o tom, že tomu tak pravděpodobně bylo.“, dodává.¹⁵

¹³ Později se v části věnované Aloisi Hniličkovi dovídáme bližší souvislosti mezi Fibichem a Chrudimí.

¹⁴ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868.

¹⁵ MIKANOVÁ, Eva (ed.). 1999. *Hudební Chrudim v 15.-18. století*. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 34.

Naštěstí z období následujících se již nabízí dostatek zdrojů, které pojednávají o vzniku a činnosti spolků a institucí, o vlivu a přínosu významných představitelů města, o nezapomenutelných návštěvách předních osobností, apod. Jinými slovy vše, co se podílelo na utváření hudební tradice, za kterou v temnějších dobách minulých muselo město bojovat, ale k čemu se dnes může s hrdostí odkazovat.

2 Hudební osobnosti

2.1 Přehled významných rodáků

Tato kapitola se bude věnovat převážně dvěma, z mého hlediska nejvýznamnějším představitelům hudebního života 19. - 20. století. Chronologicky řazeno, jsou jím Alois Hnilička a Jaroslav Doubrava. Byla by ale škoda nezmínit se i o dalších osobnostech, které jsou s městem spjati, ať už jako s místem svého rodiště či působiště.

Několik chrudimských rodáků působilo např. na operní scéně. Patřil mezi ně **Bohumil Benoni** (1862-1942), který nejprve, v roce 1883 získal angažmá v Prozatímním divadle. V ND později ztvárnil na 120 rolí, z nich se nejčastěji uvádí hlavní postava z *Evžena Oněgina*, na jejíž premiéře 1888 nechyběl P. I. Čajkovskij. Mezi další role patří např. Figaro v *Lasebníku sevillském*, byl též vynikajícím Scarpioni v Pucciniho *Tosce*, toreadorem v Bizetově *Carmen* a hlas propůjčil i Mozartovu Donu Giovannimu.¹⁶

Další z rodáků byl předčasně zesnulý tenorista Národního divadla **Vladimír Tomš** (1900-1935), který dle archivu ND za svůj krátký život ztvárnil okolo padesáti rolí.

Rudolf Vonásek (1914-1955), mj. švagr Jaroslava Doubravy, začínal v Chrudimi jako ochotník. Do ND se dostal přes několik angažmá v Olomouci a Brně, v Praze následně působil v letech 1938–1978. Mj. se věnoval překládání libret, spolupracoval s rozhlasem, role získával i v Československé televizi a nahrával gramofonové desky.¹⁷

Mezi ženami nelze opomenout **Marii Musilovou**, která se proslavila jako interpretku písňové tvorby skladatele Vítězslava Nováka. Některé písně skládal přímo pro ni. V Regionálním muzeu v Chrudimi lze nalézt jejich vzájemnou rozsáhlou korespondenci.

Ze současných interpretů má na operní scéně významné postavení chrudimská rodačka **Dagmar Pecková** (1961), která se do svého rodiště a okolí často vrací. Např. v roce 2014 v Chrudimi vystoupila společně se Štefanem Margitou v rámci

¹⁶ KOBETIČ, Pavel. 2002. *Osobnosti Chrudimska: 500 osobností chrudimského okresu*. 1. vyd. Chrudim: Okresní muzeum. "Prameny" (Chrudim, Czech Republic), sv. 2. ISBN 8090253180.

¹⁷ *Národní divadlo: Rudolf Vonásek* [online]. In: . [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/rudolf-vonasek>.

externího koncertu mezinárodního operního festivalu *Smetanova Litomyšl*. O tři roky dříve, 4. dubna 2011, v den svých padesátých narozenin, zde své jubileum oslavila v rámci *Chrudimského hudebního večera*.

2.2 Alois Hnilička

Alois Hnilička se narodil 21. března 1826 ve východočeském Ústí nad Orlicí¹⁸ v rodině zdejšího kantora a ředitele kůru. Právě kvůli kantorskému prostředí, ze kterého pocházel, byl později nazýván buditelem kantorského typu. To mu sice nelze zcela upřít, neboť se před svým příchodem do Chrudimi tomuto povolání dokonce částečně věnoval (Mladkov, Heřmanice, Česká Rybná, Dolní Čermná)¹⁹, ale také není na místě jej tímto způsobem zaškatulkovat. Hudba z ústeckého období byla silně ovlivněna Haydnem, což nebylo v té době žádnou výjimkou a jeho tvorba by se dala řadit do dozrívajícího českého klasicismu. Sam také později tvorbu z tohoto období nazývá „starožitností“²⁰. Postupně během své tvůrčí činnosti se ale Hnilička dopracoval k osobitému stylu a řadil se mezi ty skladatele, kteří pomáhali utvářet národní hudbu mimo Prahu. A právě díky úsilí venkovských skladatelů a jejich snaze nalézat nové formy pro českou národní hudbu, byla v šedesátých letech 19. století připravena půda, ze které vzešli osobnosti jako Smetana, Dvořák a Fibich.

Vlivem jeho klidné, mírumilovné povahy a velké skromnosti nenacházíme dnes bohužel v dostatečné míře odkaz jeho tvorby. Téměř vůbec svá díla nerozšiřoval a stál za názorem, že pokud je skladba povedená, je sama schopna najít si cestu mezi své posluchače. Nutno říci, že se jedná spíše o naivní představu, zejména žil-li Hnilička na maloměstě. Z dobových ohlasů víme, že byly jeho kompozice oblíbené, bohužel však nebyly v dostatečné míře šířeny. Netýkalo se to naštěstí všech jeho děl, a tak se o Hniličkovi mohli dozvědět i mimo jeho rodné město.

Co se skladatelova hudebního vzdělání týče, od roku 1843 navštěvoval v Praze varhanickou školu. Ředitelem byl tehdy výtečný varhaník Karel František Píč

¹⁸ Město se nachází 50 km východně od Chrudimi v oblasti Podorlicka.

¹⁹ ŽIDEK, Tomáš. 2009. Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v *jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim, s. 37. ISBN 9788025452868.

²⁰ Tamtéž. str. 40.

(1786-1858), který silně propagoval varhanní díla starých českým mistrů. S ním navázal Hnilička přátelský vztah a ještě mnoho let po skončení studií si dopisovali a získával od něj mnoho cenných rad. Teoretické znalosti pak získal na škole díky Františku Blažkovi (1814-1900), mezi jehož žáky se řadí takoví mistři jako A. Dvořák, K. Bendl, J. B. Foerster a další. Po studiích v Praze absolvoval na přání otce jednoletý učitelský kurz v Hradci Králové a následně působil na několika místech jako podučitel a varhaník (konkrétní místa již zmíněna výše). Jeho životní vášní byl lov, kterému se věnoval při svých návratech do Ústí nad Orlicí. Lov mu byl často také inspiračním zdrojem v jeho tvorbě. V roce 1847 se Hnilička v Ústí usadil a strávil tam celých 16 let předtím, než se přesunul do Chrudimi, kde žil až do konce svého života. Za zmínku stojí, že v Ústí nad Orlicí mladý Hnilička složil patrně první české oratorium na překlad textu anglického spisovatele Johna Miltona *Ztracený ráj, op. 14*. V době jeho provedení, které sám dirigoval, mu bylo pouhých 24 let. Za doby svého působení v Ústí nad Orlicí složil na 63 hudebních děl, zejména duchovních.²¹

Důvodem, kvůli kterému se Hnilička přesunul do Chrudimi, byl zejména nedostatek pracovních nabídek, a tak po opakovaných výzvách odchází z Ústí nad Orlicí a 20. ledna 1863 v Chrudimi skládá přísahu na varhanický úřad. Jedním z prvních úkolů, který před Hniličkou stál, bylo povznést chrudimskou ostroželeckou kapelu na vyšší úroveň. Před nástupem Hniličky obsahoval repertoár kapely různé části italských oper autorů jako Vincenzo Bellini či Gaetano Donizetti, které kapela hrála stále dokola. Hnilička tedy začal pro kapelu komponovat, jelikož pro ni sám neměl vhodný notový materiál. Skládal zejména ouvertury, které se postupně začaly zamlouvat jak kapelníkům, tak i obecnostem.²² Díky těmto změnám se postupně zlepšovala výkonnost orchestru a třibil se její vkus. Byl to tedy jeden z prvních počínů, který povznášel chrudimskou hudbu na vyšší úroveň. Dvě symfonické básně jsou další z jeho orchestrálních skladeb. Jedna z nich, *Neděle na venkově*, byla 2. prosince 1901

²¹ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim, s. 37. ISBN 9788025452868.

²² V Chrudimi jich složil celkem deset. „Zajímavou řadu pozdních orchestrálních kompozic zahajuje Slavnostní ouvertura pro velký orchestr, op. 175 (1898), ve které Hnilička mj. zpracovává v 6/8 taktu píseň „Kde domov můj““.

ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 13

provedena ve velkém sále Průmyslového muzea v Chrudimi *Českou filharmonii* pod vedením L. V. Čelanského.²³

O vzniku jednoho z prvních zpěváckých spolků *Slavoj* již byla zmínka v úvodní části. Alois Hnilička se stal krátce po svém příchodu do Chrudimi jeho sbormistrem a též pro spolek četně komponoval. Za některé sborové skladby byl oceněn, např. za *Slavnostní sbor k odhalení Jungmannova pomníku v Praze*, op. 99 (v Praze byl proveden 12. července 1873, v Chrudimi osm dní poté). Ke sborovým skladbám Aloise Hniličky se vyjádřil významný sborový skladatel té doby Karel Bendl (1838-1897). Ten ve svém dopise informuje o udělení ceny „*Ústřední jednoty zpěváckých spolků*“. Zároveň ale podotýká, že svou obtížností nevyhovuje požadavkům zpěváckých spolků, jejichž členové by nebyli schopni ji kvalitně interpretovat, a tedy Hniličku dále žádá o jiné dílo, které by mohlo být vytištěno a použito. Zajímavé je, že ačkoliv Bendl neměl oprávnění nahlédnout do spisu, který obsahuje jména autorů skladeb, dle rukopisu oceněné skladby tušil, že se jedná právě o Hniličku, a proto neváhal mu dopis přímo adresovat. V něm ho dále žádá o potvrzení jeho domněnky o původu skladby a zároveň o stanovení podmínek a ceny, za kterou by zvolenou skladbu zpěváckému spolku přenechal. Zároveň jako organizátor *Hlaholu* a dalších smíšených sborů prosí o zaslání dalších vhodných sborových kompozic.²⁴

Hnilička později přispěl svou sborovou tvorbou k několika významným událostem. Mezi ně se řadí např. stoleté výročí narození významného chrudimského rodáka, vynálezce lodního šroubu, Josefa Ressela, na jehož počest složil *Slavnostní kantátu*, op. 99 pro mužský sbor na text Karla Pippicha.²⁵ Slavoji věnoval také rozsáhle smíšené sbory *Zlatá babička*, op. 142 na text básně Vítězslava Háška. Za jednu z jeho nejvýznamnějších vokálně instrumentálních skladeb řadíme baladu *Lilie*, op. 128 podle Erbenovy *Kytice*.

²³ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim, s. 37. ISBN 9788025452868. str. 13-14.

²⁴ Tamtéž. str. 14-15.

²⁵ Dále složil sbor k odhalení pomníku bratřů Veverkových, vynálezců ruchadla, v nedalekých Pardubicích.

Za Hniličkova působení na pozici sbormistra *Slavoje* se konala 15. března 1884 významná událost, a to koncert k 60. narozeninám Bedřicha Smetany, při níž zazněla Hniličkova *Slavnostní scéna* na oslavu 60. narozenin B. Smetany, *op. 137*. Kantáta je založena na motivech Smetanových oper, symfonických básní a kvartet *Z mého života* (když za nějaký čas skladatel zemřel, některé úryvky zazněly v requiem za zesnulého Smetanu).²⁶

Hnilička ukončil vedení *Slavoje* v roce 1896, po dlouhých 33 letech. Po jeho odchodu spolek Hniličkovu tvorbu i nadále uváděl. Dne 19. listopadu 1899 na jeho počest uspořádali chrudimští koncert, který dle dobového novinového článku čítal nezvyklý počet návštěvníků a hýřil bouřlivými emocemi. Díky tomuto koncertu došlo k poodhalení Hniličkovy další tvorby, což bylo považováno vůči jeho osobnosti za velmi přínosné. K velké poctě vzdané skladateli ze strany *Slavoje* došlo pak v roce 1907, kdy byl 9. března společně s Dr. Karlem Pippichem jmenován prvním čestným členem.²⁷ Skladatel se v Chrudimi angažoval též na poli komorní hudby, konkrétně byl členem komorního kvarteta zvaném „*Klimešovo*“.²⁸ Od roku 1863 zde zastával jak pozici houslisty, tak i violisty a violoncellisty. Hnilička byl v podstatě stěžejním členem, neboť hudební uskupení v té době postrádalo violoncellistu. Zajímavé je, že Hnilička hrát na violoncello vlastně neuměl, ale jako houslista se tomu brzy doučil. To ocenil Dr. Karel Pippich, který mu v dražbě violoncello pořídil.

S *Klimešovým kvartetem* se pojí pro Chrudim velmi významná událost, a to návštěva francouzského skladatele Camilla Saint-Saënsa, který ve městě 14. února 1866 koncertoval. Zajímavé je, jak vůbec k návštěvě došlo. O čtyři roky dříve se totiž konalo setkání Saënsa a J. Klimeše s Dr. Karlem Pippichem na pražském koncertě, kde byli Saënsovi na počest předány pamětní věnce. Skladatel byl velmi poctěn a přislíbil Chrudimi v nejbližší možné době svou návštěvu. Jelikož o čtyři roky později znovu cestoval do Prahy, zaslal v předstihu do Chrudimi party svého *Klavírního kvartetu op. 41*, který posléze na koncertě zazněl a samotný autor kvarteto doprovázel. Později

²⁶ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 15.

²⁷ K ocenění došlo při konání slavnostní valné hromady při výročí 50. let trvání spolku.

²⁸ Jméno souboru je po zakladateli J. Klimešovi, chrudimském starostovi a vynikajícím houslistovi.

nechal slyšet, že „nedovedl mysliti, že by na takovém provinciálním městě malém mohlo býti tak dokonalé sdružení komorní hudby.“²⁹

Též Antonín Dvořák býval na počátku 80. let 19. století častým chrudimským hostem. Zaváděly ho tam mj. rodinné vazby, konkrétně v nedalekém Vestci pobýval u svého švagra Ladislava Štěpánka., později nocoval v Chrudimi u K. Pippicha. Díky svým stykům, např. s J. Klimešem, se k němu dostaly informace o Hniličkových skladbách, které Dvořák toužil poznat. Po poslechu jednoho z kvartet byl Dvořák kritický, ale dokázal skladatele i ocenit. „*První věta má nádech klasičnosti, Scherzo musíte přepracovat...*“ po skončení skladby mu ale gratuloval se slovy: „*Když umíte takové finále napsat, tak jste mistr.*“ Dvořák poté požádal o zaslání dalších třech komorních skladeb, o kterých píše v dopise z Prahy slova chvály a uznání jak o částech *Adagio* a *Scherzo*, tak směrem k jeho „*krásnému a ušlechtilému duchu*“.³⁰

Hnilička přispěl k rozvoji hudby i na poli pedagogickém. Počet mapující soukromé žáky sahá k 350, k tomu ale dále vyučoval na místních školách. Nabízí se otázka, kde Hnilička nalézal čas, který věnoval vlastní rodině, případně přípravám na výuku. Hniličkův syn se později k této situaci vyjádřil slovy:

„*Teprve za večerů zabýval se otec námi dětmi a zkoušel nás z předmětů školních a dohlédl na naše úlohy. Byl však po celodenní námaze často vyčerpán a umdlel, a tu nemohl se s námi dlouho obírat, neboť bylo mu večer ještě psáti tzv. partisky žáků cvičících na houslích pro druhý den. Tehdy nebylo ještě žádných pomůcek k metodickému vyučování houslovému, jako je o ně hojně dnes postaráno. Proto psal otec pro každého žáka na houslích zvlášť každé cvičení podle stupně jeho pokročilosti a nadání., tzv. partisky.*“

Hnilička v sobě nezapřel pedagogické nadání, měl schopnost své studenty přimět ke hře na nástroj a dle slov svého syna u nich nedocházelo nutně k odporu, který mladí studenti často při úmorném cvičení prožívají.

²⁹ Skladatel byl později po chrudimském koncertu napaden německými novináři pro přílišnou přízeň prokazující Čechům. Na tuto kritiku reagoval slovy: „*Německé noviny mají pravdu, je rozdíl mezi Berlínem a Chrudimí. Z Berlína jsem šel rád, z Chrudimí jdu nerad*“.

³⁰ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 20-22

„Pro pokročilejší žáky uzpůsoboval partisky tak, že zapisoval do nich krátké skladby dvouhlasé a tříhlasé, jež žáci hráli pospolitě, již jako v souhře orchestrální, což je těšilo a dodávalo ji chuti k dalším cvičením. Tímto společným výcvikem, který přidržoval hráče k přesnému taktu a správné intonaci, dociloval otec, že jeho žáci rádi se zabývali hudbou a tak u nich překonal nechuť, kterou vyvolávají úmorná cvičení jednotlivě prodělávaná. Metoda otcova nikoho od hudebního začátečnictví neodradila a jeho bývalí žáci v pozdějším životě lnuli k hudbě. Tento povždy živý zájem o hudbu dostal jsem i jako dar od otce já, ale zacházel jsem s tímto vzácným darem za doby svého mládí dost nevděčně.“³¹

Z těchto slov vyplývá, že Hniličkova instruktivní tvorba je značně obsáhlá. Svého syna Aloise často brávil do domácností, aby mohli společně s žáky provozovat komorní hudbu. Skladatel byl také vůbec prvním učitelem hudby na chrudimském gymnáziu, kde vyučoval v letech 1865-1881. Vyučoval zde zpěv a hru na housle, tzv. nepovinné předměty, kterým bylo týdně věnováno po třech hodinách. To je v porovnání s dnešními hodinovými dotacemi nesrovnatelné. Navíc byli studenti rozdělení do skupin dle jejich úrovně a celkový program výuky se odvíjel od individuálních potřeb. Díky tomu si škola vychovávala členy školního orchestru a sboru, kteří se následně podíleli na kulturním rozvoji města. Co se zpěvu týče, na gymnáziu existovaly dvě oddělení čítající celkem asi 80 žáků. Na přelomu 19. a 20. století se počet dokonce ještě navýšil, což jen potvrzuje skutečnost, že Hnilička dokázal k hudbě nadchnout a studenti jeho hodiny vítali. Při jeho odchodu ředitelství vyjadřilo dík za uznání za „*neúnavné, svědomité, vlídné a důstojné zacházení se studující mládeží.*“³²

Hnilička ovládal také hru na varhany a je autorem sbírky preludií *Praktický varhaník*, která byla v Chrudimi vydána. Obsahuje 41 preludií „*od kratších kadencí, různých studií, přes variované chorály až k tzv. figurovaným skladbám.*“ Jak je patrné již z citace syna Aloise, otec se snažil ze svého potomka vychovat dobrého muzikanta se schopností hry na varhany. Když dospěl do věku, kdy dosáhl bezpečně na pedály, věnoval mu otec mnoho času a zřejmě i energie, aby z něho vychoval svého nástupce

³¹ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 24-25.

³² ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 27.

na ranních mších. První Aloisovy pokusy našly povzbuzující ohlas dle jeho slov pouze u dřívějšího známého řeholníka, který mu po skončení projevoval určité poklony nad jeho výkony. Je úsměvné, jak na toto období syn vzpomíná. „*Projev ten měl však pro mne příchut' kruté ironie: dobrý ten muž by totiž hodně nahluchlý.*“³³

Jedno z nejdůležitějších postavení bylo pro Hniličku působení na chrudimském kůru. Před tím, než byl v květnu roku 1872 jmenován jejím ředitelem, vykonával funkci varhaníka a kapelníka a zastával též pozici správce kůru. Za svého vedení byl patrně velmi oblíbený, neboť se na chrudimském kůru scházel velký počet hudebníků a zpěváků, pro které při některých slavnostech nebylo dostatek místa a notových partů. Hnilička pro kůr mnoho hudební literatury přepisoval a tvořil také svá vlastní díla. Během velkých svátků nebylo výjimkou, že se zde realizovala závažná díla, např. mše Haydnovy a Mozartovy, části Verdiho, Beethovenova *Mše C dur*, Mendelssohnův *Chvalozpěv* a další. Skladatel měl osobní kouzlo, byl velmi vstřícný a slušný a jedna ze vzpomínek na něj hovoří o nesnázích, které vznikaly mezi členkami kůru, když přišlo na to, udělit pouze jedné z nich pěvecké sólo.

„*Povahou ne zrovna řečný a dvorný stával se v úzkosti diplomatem: čile se točil ve sboru chóristek, vtipkoval, lichotil a jakoby namátkou sóličko přidělil. Hned ale jině konkurentce sólo na příští neděli slíbil a třetí ujistil, že v nové mši, kterou právě skládá, také pro ni pěkné sóličko napsal.*“³⁴

Za svého působení v Chrudimi napsal Hnilička 42 církevních skladeb. V porovnání s ústeckým obdobím, ze kterého pocházejí spíše klasicistní skladby, v Chrudimi tvořil díla „*prodchnuta niternou lyrikou, pokorou a zbožností.*“ Zajímavé je, že jeho rané mše a další díla jsou psaná převážně v durových tóninách, postupně se ale jeho výraz mění a přechází k tóninám mollovým.³⁵ Každý rok město přilákalo množství i mimo chrudimských posluchačů, kteří rádi navštěvovali duchovní koncerty během svatého

³³ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 26.

³⁴ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 30.

³⁵ V Chrudimi zkomponoval celkem 14 mší, dohromady tedy 26.

týdne. Významným dílem bylo *Te Deum „jubilejní“ D dur, op. 179*, složené na oslavu 50 let panování císaře Františka Josefa I., ve kterém Hnilička zpracovává Haydnovu rakouskou hymnu.

Alois Hnilička trávil poslední léta života u své dcery Františky a bratra Josefa. V domácím prostředí nepřestával muzicírovat a vzniklo několik komorních děl. Zemřel 10. listopadu 1909 a pohřben je na chrudimském hřbitově sv. Václava. Skladatelův syn Alois vystudoval práva, ale hudbě zůstal věrný. Většinu svého volného času totiž věnoval muzikologii. Věnoval se dějinám starší české hudby a publikoval články do různých českých i německých časopisů. „*Těmito počiny jistě uchránil mnohá jména českých skladatelů od zapomenutí a dal podnět k odbornému bádání v této oblasti.*“³⁶ Zabýval se také Bedřichem Smetanou, zejména jeho korespondencí. V neposlední řadě se soustředil na obor hudební vlastivědy a věnoval se historii hudby na Chrudimsku i v Ústí nad Orlicí. Díky tomu, že byl se svým otcem až do jeho smrti v korespondenčním styku, shromáždil množství informací také o něm. Stejně jako jeho otci, i jemu bylo v roce 1938 uděleno čestné členství *Slavoje*. Na rozdíl od otce se ho ale dožil. Zemřel o rok později, 14. ledna 1939 v Praze.

2.3 Jaroslav Doubrava

Druhým z chrudimských skladatelů, jehož životu bude v bakalářské práci věnována poměrná část, je Jaroslav Doubrava, který na rozdíl od Aloise Hniličky je místním rodákem. Že zde zaujímá druhé místo v pořadí, je záležitost čistě chronologická, odvozena od životopisných dat, a na hodnotě či významnosti mu nikterak neubírá. Troufám si tvrdit, že by měl být jako hudební osobnost zdůrazňován dokonce ve větší míře, neboť se vlivem politických událostí 20. století dostal do nelehkých a pro skladatele v podstatě destruktivních situací, které jeho odkaz negativně ovlivnily až do dnešní doby. Velmi výstižný přívlastek použil autor rozsáhlé monografie o Jaroslavu Doubravovi Jaromír Havlík, podtitul jeho knihy nese název „*Skladatel*

³⁶ ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 44.

v *sevření dvou totalit*³⁷ Je na místě tento podtitul rozvést a umožnit čtenáři utvořit si určitý obraz o Jaroslavu Doubravovi, neboť se, bohužel, o jeho osobnosti příliš neví.

Byl to od přírody člověk vzdorovitý a vytrvalý s demokratickým a humanitním životním přesvědčením. Bylo pro něj tudíž přirozené v době války vytvářet díla s protiválečnou a protiokupační tematikou. Jedno z takových děl - II. symfonie „*Stalingradská*“ - byla ještě za války provedena, a to s velkým rizikem jak pro samotného autora, tak pro všechny zúčastněné umělce. Nejen umělecky, ale i občansky vyjádřil svůj postoj proti protektorátnímu režimu a stal se ke konci války členem partizánského oddílu, který operoval v oblasti Chrudimska. Havlík hodnotí toto totalitní období jako to „*šťastnější*“, neboť jej následující komunistická éra negativně ovlivnila daleko více. Ještě jako plný zkušeností z období okupace vstoupil „*nadšený pro vše krásné a ušlechtilé, co slibovaly politické proklamace komunistů*“³⁸ v roce 1945 do komunistické strany. Po třech letech ale stejně jako mnoho dalších duchapřítomných občanů prohlédl skutečnou podstatu komunistické politiky, a rozhodl se ze strany vystoupit. Jak je již zmíněno na začátku, Doubrava byl zvyklý riskovat a nebylo tomu jinak ani nyní, když ze strany vystupoval v roce 1952, tedy v době nejtvrdějších politických represí vůči stranickým nepřítelům. Na jednu stranu měl opět štěstí, neboť nebyl nikterak pronásledován, vězněn, či zbaven místa v Českém rozhase.³⁹ Na druhou stranu byl ale potrestán způsobem, který je pro umělce neméně skličující, byl totiž oficiálně ignorován. Co následovalo, popisuje Havlík ve výňatku:

„Doubrava byl prostě posledních deset let života oficiálně ignorován. Jeho hudba se hrála jen zřídka a zejména na velkých či reprezentativních akcích zcela minimálně, nebyla propagována, nebyla předváděna zájemcům ze zahraničí. Pro skladatele, který se právě v této etapě dopracoval do mistrovského tvůrčího stádia, to byl postih z nejhorších. Lépe se jeho dílu nevedlo ani po Doubravově předčasném úmrtí v roce 1960. Nebylo prostě ideově vyhovující. A tak během následujících let zaujal Doubrava

³⁷ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

³⁸ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055. str. 85.

³⁹ Po roce 1945 zde pracoval jako dramaturg a lektor.

nezáviděnihodnou pozici skladatelů stále více zapomínaných a pro mladší generace už de facto neznámých.“⁴⁰

Jaroslav Doubrava se dožil (pravděpodobně i vlivem špatné životosprávy) pouhých 51 let a zanechal po sobě tedy ne příliš rozsáhlou tvorbu. Díla jsou však považována za mimořádně hodnotná, zahrnující dvě dokončené a jednu téměř dokončenou operu, dva balety, tři symfonie, řadu sonát, klavírních skladeb, několik sborových a písňových cyklů. V porovnání se svým chrudimským předchůdcem Aloisem Hnilíčkou měl bezesporu potenciál stát se uznávaným a ceněným skladatelem, neboť usiloval o moderní projev a jeho skladatelské ambice sahaly daleko za hranice okresu. Velmi mu ve snažení napomohl jeho učitel Otakar Jeremiáš,⁴¹ ke kterému začal docházet kolem roku 1935.⁴² Vraťme se nyní k tomu, co této spolupráci předcházelo a jak v chrudimském prostředí plynul život Jaroslava Doubravy.

Jaroslav Doubrava se narodil 25. dubna 1909 v Chrudimi, jeho otec Josef (1880-1957) pracoval jako dělník v místní sladovně a matka Marie, rozená Konvalinová (1877-1941) sloužila jako hospodyně v rodinách bohatších občanů.⁴³ Jako rodina se později několikrát stěhovali, ale zakotvili nakonec v Chrudimi, kde prožil malý Jaroslav, jako jediný syn rodičů, své dětství. Na otázku, po kom zdědil hudební nadání, nelze zcela odpovědět, neboť se narodil do prostého dělnického prostředí, ve kterém nebyly prostředky na to, aby se hudební vlohy některého z předků mohly zcela rozvinout. Havlík tuto skutečnost komentuje slovy:

„Jednou z těchto pravidlo potvrzujících výjimek se stal právě Jaroslav, jehož pronikavé tvůrčí nadání se v jeho osobě výhodně spojilo s řadou dalších osobnostních

⁴⁰ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 87.

⁴¹ Český skladatel a dirigent; v roce 1950 jmenován národním umělcem a v roce 1960 nositelem Řádu republiky; autor velmi rozsáhlého díla. *Český hudební slovník osob a institucí: Otakar Jeremiáš* [online]. In: . [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník>.

⁴² Rod Otakara Jeremiáše pocházel z nedalekého okolí Chrudimi. HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 86.

⁴³ Od 14 let sloužila v různých rodinách a pracovní povinnosti ji zavedly do Vestce u Chrudimě, kde se pravděpodobně seznámila se svým budoucím manželem. HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 89.

vlastností – pílí, cílevědomostí a vytrvalostí, což mu umožnilo povznést se vysoko nad poměry, ze kterých vyšel.“⁴⁴

Z hlediska souvislostí je zajímavé pozastavit se nad rokem 1906. V tomto roce se totiž připomínalo např. výročí 25 let od úmrtí Bedřicha Smetany a 5 let od smrti Antonína Dvořáka. Jeho pokračovatel Josef Suk, kterého Doubrava obzvlášť obdivoval, dokončil v téže roce *Pohádku léta* a klavírní cyklus *Životem a snem*. Vítězslav Novák dokončil skicu kantáty *Bouře* a J. B. Foerster píše *Dechový kvintet op. 95*. Další z Doubravových vzorů, Leoš Janáček, pracoval na 1. dílu opery *Výlety páně Broučkovy*. Uvádění souvislostí s hudebními velikány zde není zcela náhodné. Např. premiéru Novákovy *Bouře*, která se konala v Brně, totiž zpívala chrudimská rodačka Marie Musilová, známá jako vynikající interpretku Novákových skladeb. Zajímavé je, že se další provedení konalo právě v Chrudimi, a to dokonce dříve než v Praze. Vypovídá to o tom, na jaké kulturní úrovni Chrudim v té době byla a že se snažila být kulturně soběstačná. Z této doby pochází také označení města „české Athény“, které použil představitel české divadelní společnosti Vendelín Budil.⁴⁵

Zásluhou matčina zaměstnání se dostal Jaroslav jako malé dítě do kontaktu s hudbou, konkrétně díky nájemníkům, prof. Rychetskému a JUDr. Františku Fiedlerovi, kterým paní Doubravová sloužila. Prof. Rychetský byl učitelem na místní hospodářské škole a věnoval se hudbě a divadlu. Na škole vedl i sbor a občas se stalo, že s žáky zkoušel přímo u něho doma. Odtud to byl už jen krůček k tomu, aby se o hudbu začal zajímat i malý Jaroslav. Prof. Rychetský si jeho zalíbení všiml a začal Jaroslava do hudby zasvěcovat. Byl jím také v deseti letech obdarován prvními houslemi a doporučen k místnímu učiteli hudby. Ke druhému z nájemníků, dr. Fiedlerovi, měl Jaroslav téměř otcovský vztah a to zejména v době mezi lety 1914-1918, kdy byl otec Jaroslava vyslán na frontu. Dr. Fiedler rozvíjel jeho touhu po vzdělání, poskytoval mu vlastní knihy a sdílel s ním rostoucí lásku k hudbě. Po odchodu dr. Fiedlera z města mu začínající skladatel ve svých jedenácti letech věnoval pravděpodobně svou první skladbu, kterou s nadsázkou označil: „*Sonáta pro housle*

⁴⁴ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 88.

⁴⁵ Tamtéž. str. 88 – 89.

a klavír“ s opusovým číslem „37“.⁴⁶ Jaroslav byl tedy v dětství obklopen láskou a správnými lidmi, kteří podporovali jeho rozvíjející se talent.

Vliv na jeho hudební vývoj měl bezesporu též Josef Beran a jeho Hudební a intonační škola.⁴⁷ Doubrava u něho studoval mezi lety 1920-1922 a zdokonalil se u něj nejen ve zpěvu a hře na housle, ale také získal znalosti z hudební teorie. V té době se u něj naplno projevil skladatelský duch, což dokazuje následující citace.

*„Profesor Beran mu jednoho dne ukázal partituru, což byl pro Doubravu (úžasný) ohromný zážitek – nikdy před tím nic takového neviděl. Složitý zápas hudby pro velký orchestr na něj působil přímo magicky. S orchestrem neměl do té doby prakticky žádné zkušenosti, neuměl ani zahrát na klavír a komponoval s houslemi v ruce. Fantazii a zvukovou představivostí byl však obdařen svrchovaně a tak se takřka okamžitě pustil do toho krásného dobrodružství – psát partituru“*⁴⁸

Mladistvé a často naivní představy o provedení jeho tvorby se snažil realizovat také skrze svůj malý soukromý orchestr složený z šesti muzikantů - kamarádů, ale vzhledem ke své skladatelské nevyspělosti nebyly pokusy příliš úspěšné (v té době např. neznal zákony transpozic u různých dechových nástrojů). Jak se ale v průběhu života potvrdilo, Doubrava se snažil jakékoliv životní nezdary využít pro svůj osobní rozvoj.

Když přišel Jaroslav do věku, ve kterém se rozhoduje o budoucím povolání, jeho rodiče zastávali názor ryze praktický. Přáli si, aby se Jaroslav stal kupcem. Je celkem pochopitelné, že jej tento směr nelákal, a tak byl nakonec vděčný svému třídnímu učiteli Františku Laušmanovi, který s rodiči promluvil, a shodli se alespoň na kompromisu - povolání učitelském. Přispěla k tomu též skutečnost, že v Chrudimi v té době existovaly dvě vzdělávací instituce, konkrétně *Dívčí učitelský ústav* a *Státní koedukační učitelský ústav*. Zde hudbu vyučoval Josef Masopust (1881-1958), pěvec a velmi zdatný

⁴⁶ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 90.

⁴⁷ Josef Beran (1896 – 1978) byl hudební pedagog, houslista, sbormistr a skladatel. Studoval na varhanním oddělení pražské konzervatoře - housle a sborový zpěv. Působil jako sbormistr a varhaník v Chrudimi, dále vyučoval zpěv a hru na housle. Později byl ředitelem Jeremiášovy jihočeské školy v Českých Budějovicích. *Chrudimské vlastivědné listy*. 1992-. Chrudim: Okresní muzeum. ISSN 12147508.

⁴⁸ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 92.

metodik hlasové výchovy.⁴⁹ Doubrava u něj získal dobré hudebně teoretické základy a zároveň zde mohl rozvíjet i výtvarný talent. Některé své malby a kresby později též vystavoval a karikatura se stala jednou z jeho typických vyjadřovacích prostředků, a to i v hudbě.

*„Karikatura, epigram, parodie – zkrátka satira, tradiční duchovní zbraň společensky slabých a politicky bezmocných, byla i častou zbraní Doubravovou, již se vypořádával (soukromě i veřejně) se vším, co se mu přičilo, protivilo, nelíbilo. Ne náhodou byl jeho milovaným literátem Karel Havlíček Borovský – mistr satiry i břitkého epigramu. Později Doubrava zhudebnil řadu Havlíčkových epigramů, Králi Lávrovi dá baletní podobu a podle Křtu svatého Vladimíra bude komponovat operu.“*⁵⁰

Ačkoliv byl Jaroslav student spíše průměrný, dokázal vynikat v jiných oblastech. Byl velmi společensky aktivní a angažoval se v místním společenském životě, konkrétně upravoval různé skladby amatérským uskupením, anebo pro ně přímo skládal. Rád hrál také divadlo. To vše se váže k události, která propojuje jeho zálibení v karikatuře s touhou po jedinečnosti. V době, kdy byla kázeň na školách velmi přísná a její sebemenší porušení přinášelo velké tresty, odvážný Doubrava vyvěsil na nástěnku karikaturu učitelského sboru. Naštěstí se ho zastal profesor výtvarné výchovy, který událostí pohotově poukázal na Doubravův výtvarný talent, a celá záležitost se uzavřela udělením „*pouhé*“ dvojky z mravů. V závěru studia byla nesnadná také jeho maturitní zkouška, ke které téměř nedošlo, neboť se Jaroslav rozhodl v osudný den do školy vůbec nejít. Jeho třídní učitel si pro něj ale došel osobně až domů a nakonec při něm stálo štěstí, neboť maturitní otázka z českého jazyka obsahovala osobnost jeho oblíbence, Karla Havlíčka Borovského.

Takto plynula studentská léta mladého skladatele a mezi umělci není určitě žádnou výjimkou, že čas věnoval spíše umění a dalším kulturním aktivitám než studijním povinnostem. Důležité pro jeho rozvoj byla skutečnost, že byl obklopen lidmi, kteří

⁴⁹ Mj. byl sbormistrem Slavoje a se svými studenty nastudoval Smetanovu „Hubičku“, Dvořákovy „Tvrdé palice“ a Blodkovu „V studni“. Jeho žákem byl i tenorista ND Vladimír Tomš. HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055. str. 28.

⁵⁰ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055. str. 28.

o jeho talentu, ať už hudebním nebo výtvarným, věděli a dokázali ho náležitě ocenit a podpořit. Krátce po maturitě až do konce 2. světové války působil jako učitel na mnoha obecných a měšťanských školách.⁵¹

Po návratu byl postupně umisťován do míst v blízkém okolí Chrudimě, a tak mohl do města pravidelně dojíždět a neztrácel tak přehled a kontakt o hudebním dění. Ve dvacátých a třicátých letech byla Chrudim centrem „*velmi rušného společenského a kulturního dění v duchu dlouhodobé nepřetržité tradice*“.⁵² Bylo tomu tak jednak díky dobrému zázemí jednotlivých institucí a také díky kontaktům, které město udržovalo s kulturními centry – Prahou a Brnem. Po smrti JUDr. Karla Pippicha, který díky osobním stykům mnohé zprostředkovával, nastoupila další generace hudebních nadšenců, mezi které Jaroslav Doubrava patřil. Hrál v ochotnickém divadle, zpíval v operních sborech, skládal scénickou hudbu a byl též členem smyčcového kvarteta. Již zmíněný *Studentský orchestr* vznikl právě v době, kdy mladý Doubrava různými způsoby realizoval své nadání.

Člověk, který měl značný vliv na jeho další skladatelský rozvoj, byl nevidomý klavírista Ludvík Horálek, organizátor soukromých hudebně-debatních večírků. Jako daň za svůj hendikep byl obdarován „*fenomenální pamětí a velkým rozhledem přes hudební literaturu, což ho kvalifikovalo jak pro činnost pedagogickou, tak i pro činnost interpretační*“.^{53 54} Jaroslav Doubrava navštěvoval tyto večírky, na kterých se scházela chrudimská intelektuální a umělecká společnost. Vzhledem ke svému dosavadnímu hudebnímu vzdělání, které lze považovat spíše za nedostatečné a ne zcela organizované, byla setkání pro něj velmi přínosná. Klavírista Horálek byl trpělivý a snažil se Doubravu při jeho autorských záměrech vhodně usměrňovat. Seznamoval ho také s hudební literaturou a to zejména způsobem vlastní klavírní interpretace. Úsměvná je příhoda, která potvrzuje, že prohloubení jeho hudebního vzdělávání bylo zcela na

⁵¹ Jeho první zkušenost byla nesnadná, začínal totiž učit na vzdálené Podkarpatské Rusi.

⁵² HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055. str. 32

⁵³ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 100.

⁵⁴ Byl např. korepetitorem již zmíněné pěvkyně Marie Musilové, díky níž se dostal blíže k tvorbě Vítězslava Nováka.

místě. Týká se jeho občasné neoriginality hudebních invencí, které se v jeho rané tvorbě objevovaly. Havlík popisuje situaci, „*kdy Doubrava přinesl Horálkovi ukázat skicu jedné ze svých kompozic založenou na slavném čtyř tónovém motivu ,g-g-g-es‘, přičemž se od Horálka dozvěděl, že tento nápaditý motiv už dávno před ním použil ve své V. symfonii Beethoven.*“⁵⁵ U Horálka také poprvé slyšel rozhlasové hudební relace, a jak již víme, později hrál rozhlas v jeho životě významnou roli.

Z dosavadního textu se dozvídáme, že vše, co Chrudim nabízela, mělo na skladatelův tvůrčí život významný vliv a určitým způsobem jej formovalo. Byly to nejen styky s již jmenovanými osobnostmi či docházka do různých školních a kulturních institucí, ale také prostory místní čítárny *Průmyslového muzea*, kde byl Doubrava již od dětství častým hostem. Později v době studií to bylo místo, které často upřednostňoval před školními lavicemi. Díky nabízeným knihám a časopisům zde intenzivně pracoval na svém hudebním vzdělání, ale nelze se ubránit dojmu, že mu Chrudim vše nabídnout nedokázala. Nedostávalo se mu zde např. dostatečné možnosti poslechu repertoáru velkých světových skladatelů (pomineme-li živé interpretace klavíristy Horálka) a Doubrava logicky tíhnul po profesionálním vedení. Okolo roku 1935 stal žákem Otakara Jeremiáše, za nímž pravidelně dojížděl do Prahy.⁵⁶ Za zmínku stojí, že mu výuku poskytoval zadarmo a také mu vycházel vstříc dle Doubravových časových možností. Nabízí se otázka, co ho k takovým činům vedlo. Již v úvodní části pojednávající obecně o Jaroslavu Doubravovi bylo zmíněno, že rod Otakara Jeremiáše pocházel z blízkosti Chrudimi. Tato skutečnost určitě napomohla jejich intenzivnějšímu spřátelení. Dalším pojítkem mohla být i skutečnost, že bratr Otakara Jeremiáše, Jaroslav, byl přítelem JUDr. Karla Pippicha, představitele kulturního života města, a tak měl Otakar Jeremiáš možnost obstarat si věrohodné informace. To nejdůležitější ale bylo, že je od začátku pojily „*osobnostní shody jako demokratismus, silné sociální cítění, pracovní kázeň, vysoká zodpovědnost ve všem životním počínání, ale také upřímná družnost, pochopení a laskavost vůči okolí.*“ Vzhledem k tomu, že v Doubravovi rozpoznal velký hudební talent a jeho „*univerzální založení*“,

⁵⁵ HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048. str. 101.

⁵⁶ K seznámení došlo pravděpodobně skrz Jeremiášovu budoucí ženu Marii Budíkovou, která v Chrudimi kolem poloviny 30. let koncertovala.
HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

ve chvíli, kdy ho ke studiu přijal, zkrátka nepátral po jeho hmotné situaci a spíš tušil, „*jak si mladý učitel asi finančně stojí*.“⁵⁷ Pohlédneme-li na to s odstupem, pětileté období studia u Otakara Jeremiáše bylo pro Doubravu životní příležitostí dostat se ve své umělecké kariéře daleko za hranice Chrudimě.

Ačkoliv by si osobnost Jaroslava Doubravy určitě zasloužila zmapovat osudy i v následujícím životním období⁵⁸, v této práci se zaměřuji na dobu, která má přímou souvislost s městem Chrudim. Není primárním záměrem stavět zde proti sobě Jaroslava Doubravu a Aloise Hniličku, neboť oba žili v jiné době (v podstatě na sebe navazovali, Hnilička totiž zemřel v roce Doubravova narození), ale určité porovnání jejich životů nám umožní nahlédnout na jejich všeobecný přínos pro město.

2.4 Přínos A. Hniličky a J. Doubravy pro Chrudim

Alois Hnilička nebyl chrudimským rodákem a přistěhoval se až v době, kdy měl za sebou nemalé zkušenosti s kompozicemi (dokončenými), s učitelským povoláním a v Ústí nad Orlicí sloužil také jako varhaník. Ačkoliv byl důležitou osobností, městu se nepodařilo poskytnout mu dostatečné zázemí a ocenění. Z toho důvodu se nakonec usazuje v Chrudimi, kde žil až do konce svého života.⁵⁹ Navíc přišel ve velmi příznivé době, na počátku 60. let, kdy se místní kulturní život začal velmi bohatě rozvíjet. Dalo by se říct, že byl ve správný čas na správném místě a nabídlo se mu díky tomu nebývalých možností vlastní umělecké realizace. Z dostupných zdrojů navíc víme, že byl velmi skromný člověk a neměl tedy velké ambice pokračovat ve své kariéře dál za hranicemi okresu. (A to i přes to, že se o něm v Praze vědělo a byla mu za sborovou tvorbu udělena nejedna cena). V Chrudimi stál u zrodu jednoho z nejstarších

⁵⁷ HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055. str. 66.

⁵⁸ Od roku 1945 pracoval v hudební redakci Čs. rozhlasu Praha, od roku 1955 až do své předčasné smrti byl skladatelem ve svobodném povolání. Přestože byl z politických důvodů umělecky ignorován, v roce Pražského jara 1968 dostal cenu „in memoriam“ za tvůrčí činnost. 21. května 1969 zazněla jeho *Suita z baletu Don Quijote* ve Smetanově síni v rámci koncertu „Pražské jako 1969“. Následoval houslový koncert Dvořákův a *Petruška* Iroga Stravinského.
Don Quijote Jaroslav Doubrava: Pražské jaro 1969 [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.doubrava.name/05.html>.

⁵⁹ Cesta do Chrudimi vedla přes Prahu, kde usiloval o místo učitele na varhanické škole a přes Olomouc, kde žádal o místo varhaníka.
ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868.

zpěváckých spolků u nás, stal se ředitelem kůru, byl kapelníkem a orchestrálním skladatelem, měl velkou zásluhu na provozování komorní hudby a vytvořil v jejím oboru rozsáhlé dílo. Byl součástí návštěv všech významných hudebních osobností a podstatnou část svého života věnoval také pedagogické činnosti. Chrudim mu tedy v té době poskytla dostatečný prostor pro to, aby se jako umělec cítil naplněn a on se jí náležitě odměnil. Výstižně se o něm vyjádřil Jaroslav Mikan (1881-1948), chrudimský rodák, hudební skladatel a pedagog. „*Věnoval své síly Chrudimi a dal jí věru více, než přijal. Ta oběť nebyla rovnocenná.*“⁶⁰

Jaroslav Doubrava jako místní rodák naopak v Chrudimi trávil jiné životní období. Od malička mu byla místem, kde se s hudbou nejprve seznamoval a načerpával znalosti díky ochotným muzikantům - pedagogům. Dostalo se mu zde vřelého rodinného prostředí, a ačkoliv nebyl potomkem profesionálního hudebníka, byl dostatečně podporován ve svém hudebním rozvoji. V Chrudimi v té době byla kvalitní školská zařízení, a tak zde získal středoškolské vzdělání a nemusel dojíždět do jiného okresního města. A když začal vykonávat pedagogickou praxi v Podkarpatské Rusi, po pár letech se opět navrátil nejprve do blízkého okolí a nakonec zpět do Chrudimi. Co se týče jeho tvorby, v Chrudimi povětšinou vznikala díla, která nedokončil. Patrně to bylo způsobené jeho velkou odhodlaností a ambicemi, které často narážely na nedostatek teoretické a technické vyspělosti. I když měl v Chrudimi své rádce, kteří jej v kompozicích usměrňovali a byli mu zdrojem cenných rad, Doubrava toužil posunout se dál, a proto také vznikla jeho pražská spolupráce s Otakarem Jeremiášem, která mu pomohla dostat se v jeho kompoziční tvorbě o velký kus dál.

Pokud si položíme otázku, jaký přínos měli oba skladatelé pro město Chrudim, pro Antonína Hniličku to bylo určitě prostředí, kde dosáhl vrcholu své umělecké kariéry. Pro Jaroslava Doubravu tvořila Chrudim spíše pomyslný odrazový můstek, ze kterého, bohužel, vlivem politické situace a vlivem podlomeného zdraví později nedoletěl tak daleko, jak by dokázal a jak by si určitě zasloužil.

Následující část bakalářské práce nás ale ke skladateli ještě několikrát zavede, neboť stál u zrodu tradice, o které kapitola pojednává.

⁶⁰ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868. str. 11.

3 Chrudimské hudební pátky

3.1 Inspirace, vznik, vedení

Původ této krásné tradice se datuje do období, které rozhodně za krásné považovat nelze. První koncert se totiž konal 6. února 1942 v sále Průmyslového muzea.⁶¹ Pokud propojíme událost s profesním životem skladatele Jaroslava Doubravy, dozvídáme se, že pro jeho kariéru znamenaly tyto koncerty na pozadí válečných událostí paradoxně pozitivní obrat, neboť se jeho autorská tvorba rozšířila více mezi hudební veřejnost. V monografii Jaromíra Havlíka se začátek datuje do roku 1941, který však v porovnání s dalšími publikacemi není zcela přesný. Historicky první koncert se totiž konal 6. února 1942. *Chrudimské hudební pátky*⁶² (později jen CHHP) vznikly po vzoru pražských *Hudebních úterků* Umělecké besedy. (Tento umělecký spolek nás zavádí opět k J. Doubravovi, tentokrát skrze jeho dceru prof. PhDr. Jarmilu Doubravovou CSc., která v současné době zastává funkci místopředsedkyně hudební sekce Umělecké besedy.)⁶³ Jednatel pražské Umělecké besedy, skladatel Silvestr Hipman, přišel s ideou konat podobná setkání i v dalších městech mimo Prahu. Vznikly tak např. *Čáslavské hudební středy* a tradice byla postupně zažehnuta v desítkách dalších českých měst. Koncem roku 1941 požádal Uměleckou besedu o podobnou pomoc jeden ze zakladatelů CHHP, Miroslav Šáfr,⁶⁴ a jak již víme, za pouhých pár měsíců se uskutečnil historicky první koncert.

Zamyslíme-li se nad společnými jmenovateli tradice v různých městech, byla jimi ve válečném období jistě snaha o sdružování společnosti hudbou, která, jak víme, má povznášející schopnost. Zároveň tradice pro města představovala seberealizaci a upevňování své vlastní identity. Jarmila Doubravová vidí cíl také v tom, „*dát prostor legálnímu scházení v době okupace a poskytovat morální vzpruhu, kterou hudba*

⁶¹ KADEŘÁVEK, Jiří a Kamila SKOPOVÁ. 1996. *...tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. 1. vydání. Chrudim: Chrudimská beseda, 1996(1).

⁶² Později se začaly označovat „večery“, neboť se ve Velkém sále muzea konají pravidelně každý podzim v pátek večer lekce společenského tance.

⁶³ *Umělecká beseda: Obor hudební* [online]. In: [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.umeleckabeseda.cz/info/>.

⁶⁴ U zrodu stáli také Jaroslav Doubrava, Vladimír Bříza a klavíristka a sbormistryně Marie Minátová-Červenková. PILKA, Jiří. 1999. Chrudimské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

a lidské kontakty zvláště v té době zcela určitě byly.“⁶⁵ Také Jiří Sommer v knize *Chrudimsko* velmi výstižně zachytil období, „kdy se nad českým národem stahovaly mraky v podobě plánů na jeho úplné vyhlazení“ a ve které „chrudimští vlastenci obětavě připravili jakousi tichou demonstraci hudbou velkých českých mistrů.“⁶⁶

Na počátku byla myšlenka vytvořit sérii koncertů, která bude trvalá. V době, kdy vzniká bakalářská práce, má Chrudim za sebou již 810. koncert, což nejen že původní záměr potvrzuje, ale navíc vysoce převyšuje jakákoliv očekávání „otců zakladatelů“. Nutno podotknout, že v roce 1948 došlo vlivem přeložení Miroslava Šáfra do Prahy k dočasnému přerušení série, avšak nastupující druhá generace řídících zajistila v roce 1948 obnovení koncertů. Mezi představitele této druhé generace patřil Zdeněk Spurný⁶⁷, kterému v organizování pomáhali Pavla Tománková a Vladimír Bříza. V tomto složení působilo vedení v letech 1948-1961. V období počínaje rokem 1962 až do roku 1981 se do čela vrátil Miroslav Šáfr⁶⁸. Následující generaci reprezentoval zejména dirigent Chrudimské hudební filharmonie a sbormistr *Slavoje* Dr. Svatopluk Kozdera, od roku 1991 následoval Jiří Kadeřávek a v současné době (od roku 2008) působí na pozici dramaturga autor monografie o Aloisi Hniličkovi, dirigent, sbormistr a muzikant MrA. Tomáš Žídek. Ph.D.⁶⁹

⁶⁵ Jarmila Doubravová. Chrudimské hudební pátky: 70 let - jak a proč. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 2014(4), str. 11-15.

⁶⁶ SOMMER, Jiří., Miroslav. MAJER a Pavel SÝKORA. 1989. *Chrudimsko: Východočeský kraj*. 1. vyd. V Hradci Králové: Kruh. ISBN 807031012X. str. 224.

⁶⁷ Zdeněk Spurný byl pedagog a hudebník, organizátor společenského života a účastník protinacistického odboje. V roce 1940 byl zatčen gestapem a vězněn v mnoha věznicích a koncentračních táborech. Po osvobození působil jako učitel na chrudimských školách a byl téměř 30 let violoncellistou Chrudimského kvarteta.
KOBETIČ, Pavel. 2002. *Osobnosti Chrudimska: 500 osobností chrudimského okresu*. 1. vyd. Chrudim: Okresní muzeum. "Prameny" (Chrudim, Czech Republic), sv. 2. ISBN 8090253180. str. 282

⁶⁸ Dříve v roce 1960 byl vážně zraněn při srážce vlaku u Stéblové.

⁶⁹ Jarmila Doubravová. Chrudimské hudební pátky: 70 let - jak a proč. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 2014(4), 11-15

3.2 Vzpomínky Miroslava Šáfra a Zdeňka Spurného

Zakladatel Miroslav Šáfr ve svém vzpomínání uvádí, že přesto že jsou CHHP obdobou malostranských úterků (a jsou jimi dále také např. i *slánské středy* či *příbramské čtvrtky*), základním principem je přizpůsobení programů a směrnic krajovým potřebám. Zdůrazňuje „*hudební, kulturní a sociologický význam*“ těchto pravidelných setkávání a dodává, že se jedná o „*společenskou instituci, po které doba volá.*“⁷⁰ Jeho vzpomínání nás také přivádí blíže k původní myšlence zavést v Chrudimi řízené hudební večery, která vychází z prostředí sborovny chlapecké měšťanské školy, ve které spolu seděli Jaroslav Doubrava spolu s autorem těchto vzpomínek. Na pomoc si k sobě vzali klavíristku a sbormistryni dětského sboru *Slavoje* Marii Minátovou-Červenkovou. V průběhu plánování se shodli, že jediným dnem v týdnu, kdy nikdo z nich nemá na programu zkoušku, je pátek, a tak se v tento den mohly CHHP konat.⁷¹ Toto svědectví nám nabízí pohled na méně formální zákulisí vzniku chrudimské hudební tradice.

V roce 1996 byl vydán k 600. koncertu almanach, do kterého přispěli mj. zakladatelé CHHP. Zdeněk Spurný zde vzpomíná na přátelství s Antonínem Kohoutem⁷², díky kterému dokázal do Chrudimi nalákat množství významných hudebníků. S Antonínem Kohoutem ho pojilo upřímné přátelství, dostalo se mu od něho cenných rad a morální podpory, kterou při organizaci koncertů potřeboval. Jelikož v té době neexistovala žádná zprostředkující agentura, vše okolo koncertů se vyjednávalo při osobních setkáních. Cenné mu proto bylo i seznámení s Rudolfem Zemanem, korepeditorem opery Národního divadla, který se stal jakýmsi prostředníkem mezi ním a sólisty opery ND a při koncertech velmi často korepitoval. Úroveň koncertů rostla po 150. hudebním večeru, kdy se díky přínosu Rudolfa Zemana mezi návštěvníky objevoval např. Eduard Haken nebo Maria Tauberová. Velmi srdečná je vzpomínka na chrudimské publikum, které se projevovalo velmi ochotně v případech, kdy účinkujícími byla hudební tělesa o velkém počtu členů. Hudební příznivci jim totiž

⁷⁰ ŠÁFR, Miroslav. Jak jsme začínali. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila, (ed.). *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 157.

⁷¹ ŠÁFR, Miroslav. Jak jsme začínali. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila, (ed.). *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

⁷² Zakladatel *Smetanova kvarteta*, které hrálo v Chrudimi po Praze nejčastěji.

nabídli ubytování v jejich domovech, a tedy přispěli velkou mírou k celkové organizaci.⁷³

Poutavé vzpomínky Zdeňka Spurného v knize *Moje muzikantské curriculum vitae*⁷⁴ nabízí neméně zajímavý pohled do zákulisí CHHP. Zmiňuje zde např., že výrazným mezníkem byl podzim 1951, kdy se CHHP začaly pořádat ve velkém sále muzea. Dříve totiž byly k dispozici pouze dva sály malé, od čehož se také odvíjelo množství posluchačů. Následně se tedy počty návštěvníků navyšovaly. Následující citace reálně vykresluje to, s čím vším se během svého působení potýkal.

*Nepřeháním, nelžu, píšu-li, že tu veškerou práci s nimi jsem konal z 90% zcela sám. Jezdil jsem do Prahy (za své peníze), dojednával s umělci, chodil za mnohými do jejich bytů, každý abonent dostával na jednotlivé koncerty vstupenky podle počtu, jak si objednal. Vstupenky jsem vhodně návštěvníkům (a návštěvníci byli i z okolí, např. z Pardubic) rozesílal prostřednictvím svých žáků. V tomto směru byli mi velkými pomocníky paní učitelka Pavla Tománková a kolega Vladimír Bříza, ještě dnes po dvaceti letech na ně a na vše s vděčností vzpomínám. Před koncertem nosíval jsem obálky se vstupenkami a programy v kapse a příležitostně je rozdával. Uskutečňoval jsem to, co mně řekl můj předražený přítel Antonín Kohout. Připomněl mi, jak to dělal páter Vrba – píše to Jirásek v F. L. Věkovi - s českými knihami. Česká kniha že to už nepotřebuje, hudba však dosud ano.*⁷⁵

Zdeněk Spurný vypráví také o tom, jak nelehké bylo zajistit v Chrudimi koncert *České filharmonie*. Stalo se tak, že po generální opravě velkého sálu muzea vyslyšel prosbu z vedení města o uskutečnění koncertu *České filharmonie*. Spurný byl značně skeptický, jelikož měl v té době za sebou již jedno odmítnutí, a to z doby, kdy měl v úmyslu pozvat *Českou filharmonii* k oslavě životního jubilea Zdeňka Fibicha. Návrh byl bohužel na více místech zamítnut. Věrný přítel Antonín Kohout stál však vždy při

⁷³ . Jednalo se např. o Pražský symfonický orchestr FOK (76 osob), Akademické pěvecké sdružení Moran (84 členů), Pěvecké sdružení pražských učitelů, to navštívilo Chrudim dvakrát (60 osob), stejně tak Dětský sbor československého rozhlasu (100 osob).

SPURNÝ, Zdeněk, KADEŘÁVEK, Jiří a Kamila SKOPOVÁ (eds.). 1996. *..tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. Chrudim: Chrudimská beseda.

⁷⁴ SPURNÝ, Zdeněk (ed.). 1999. *Moje muzikantské curriculum vitae*. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů*. Chrudim.

⁷⁵ Tamtéž. str. 151.

něm, a tak když jednou noviny otiskly jeho vzpomínky na „*dva krásné akustické sály u nás v ČSR, a to sál v Rudolfínu a Fibichův sál v Chrudimi*“⁷⁶, velmi tím svému příteli pomohl. V návaznosti na to tedy Spurný nabyl odhodlání, a přesto že nejprve zkusil oslovit *Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK*, (který byl v době plánovaného koncertu v zahraničí) a posléze *Symfonický orchestr Českého rozhlasu*, (jehož náklady byly příliš vysoké), se koncert České filharmonie nakonec opravdu uskutečnil a díky tomu dne 16. dubna 1957 zazněla před zraky 800 diváků a pod taktovkou Karla Šejny Smetanova *Má vlast*.

Další z vynikajících uskupení, *Smetanovo kvarteto*, vystupovalo během CHHP každou sezónu, kterou nejednou i zahajovalo. Zdeněk Spurný vůči tomu pociťoval nevyslovitelnou vděčnost, neboť hrálo uskupení s minimálním požadavkem na honorář a dokonce každý pátý koncert zcela bez honoráře. Antonín Kohout sepsal v roce 1996 k výročí 600. chrudimského večera dopis, který shrnuje jeho vzpomínky na Chrudim, a který stojí za uvedení téměř v plném znění:

„Při zamyšlení nad tímto úctyhodným počtem večerů zasvěcených tomu nejušlechtlejšímu lidskému projevu, jsem si uvědomil, že tato tradice začala v královském městě Chrudimi před více jak padesáti lety. V době německé okupace byly nejen jediným možným kulturním a společenským vyžitím, ale i velkým povzbuzením a oporou. My 'Smetanovci' jsme se těchto hudebních slavností zúčastňovali od roku 1948 přes tři desetiletí a můžeme se domnívat, že jsme se postupně stali jakýmsi Chrudimským 'rezidenz kvartetem'. Po celou tu dobu organizovali CH. H. P. páni učitelé Zd. Spurný a Mir. Šáfr se svým štábem, moudře překonávali vznikající obtíže a trpělivě nesli rizika, které podobná činnost v té době přinášela. Podle našeho dnešního pohledu a všech půlstoletých zkušeností byl to zlatý věk CH. H. P. a patří k nejkrásnějším létům naší umělecké kariéry.

Co a kdo nás do Chrudimi přivedl?

Brzy po osvobození zazvonil jednoho dne v našem bytě vážný pán s přáním, zda bych mu napravil jeho violoncellové umění, pošramocené v koncentracích tisícileté říše. Poslal ho za mnou tehdy starší můj spolužák, violoncellista František Smetana.

⁷⁶ SPURNÝ, Zdeněk, KADERÁVEK, Jiří a Kamila SKOPOVÁ (eds.). 1996. *..tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. Chrudim: Chrudimská beseda.

Zdalo se mi nepřiměřené, aby začínající instrumentalista poučoval o 11 let staršího pana učitele, vězně z koncentračního tábora – v mých očích hrdinu. Pan prof. K. P. Sádlo byl jiného názoru a k mému štěstí se pan učitel Zd. Spurný stal mým 'žákem' a nám všem Smetanovcům nejvěrnějším přítelem.

Za všechny Smetanovce srdečně zdravím ty, kteří nás slýchávali i vidávali, když jsme v Chrudimi dělali 'rámus'.

*Přeji Vám všem i sobě, abyste nenechali utichnout hlahol Chrudimských hudebních pátků a aby dalších šest set koncertů mohlo znít k radosti nás všech.*⁷⁷

Velmi blízký vztah členů *Smetanova kvarteta* se Zdeňkem Spurným dokazuje také skutečnost, že během zahraničních zájezdů od nich obdržel celkem 144 pohlednic z celého světa. „*A že on a ani ti ostatní nezapomínají, je dokladem upřímného přátelství*“, dodává.⁷⁸

3.3 Repertoár a interpreti

Dohledání záznamů o každém koncertu je možné díky pamětním knihám CHHP a následnému zpracování Jiřího Pilky. Na zahajovacím koncertu 6. ledna 1942 vystoupil koncertní mistr Československého rozhlasu Vojtěch Frait společně s profesorem klavíru pražské konzervatoře Vladimírem Polívkou. Program nabízel následující:

G. Tartini:	Sonáta „Ďáblův trylek“
L. v. Beethoven:	Kreuzerova sonáta
A. Dvořák:	Silhouetty, Valčík op. 54, Rej skřítků
J. Suk:	Čtyři skladby pro housle a klavír
B. Smetana:	Salonní polka Fis dur, Slepíčka a Medvěd z Českých tanců, Fantazie na české národní písně
N. Paganini:	Rej Čarodějnic, Variace „Nel cor piú...“ ⁷⁹

Skladby, které se na programech objevovaly nejčastěji, pocházely z dílen B. Smetany, A. Dvořáka, L. Janáčka, V. Nováka, J. Suka, B. Martinů, W. A. Mozarta, L. v. Beethovena, P. I. Čajkovského. V letech 1978-1982 přibyli na seznamu nejčastěji

⁷⁷ KOHOUT, SKOPOVÁ, Kamila a SPURNÝ (eds.). 1996. *...tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. 1. vydání. Chrudim: Chrudimská beseda, 1996(1). str. 8-9.

⁷⁸ SPURNÝ, Zdeněk (ed.). 1999. Moje muzikantské curriculum vitae. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů*. Chrudim. str. 155.

⁷⁹ PILKA, Jiří. 1999. Chrudiské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 108.

hraných ještě J. S. Bach, G. Verdi či S. Prokofjev (vymezené období končí přibližně 450. koncertem). Repertoárově tedy převažovala hudba barokní, klasická a česká hudba 19. století. Objevovala se však i stará hudba či hudba 20. století, včetně pozoruhodné české premiéry, provedení díla Olivera Messiaena *Kvartet pro konec času*, a to souborem *Ensemble Messiaen*. Vícekrát v Chrudimi vystupovali interpreti autorů Petra Ebeny, Marka Kopelenta, Jiřího Temla. Rádi se vracely také sbory *Boni Pueri*, *Kühnův dětský sbor* s dirigentem Jiřím Chválou, některá komorní tělesa, např. *Panochovo kvarteto* či *Collegium českých filharmoniků*. Výčet souborů i sólistů by zde mohl pokračovat dále.⁸⁰

CHHP od samého začátku neopomíjí ani činnost amatérů. „*Spojování zájmové umělecké činnosti s profesionálními programy se ukázalo prospěšné a životné zvláště proto, že se pořadatelům podařilo zachovat dobré vyvážení obou složek, píše Pilka.*“⁸¹ Co se týká interpretů, představují se zde často mladí umělci. Jinými slovy, mnoho ze zralých umělců bylo při chrudimských premiérách na začátku své kariéry a stejně i dnes jsou mladí interpreti pravidelně zváni.

Pro každé menší město může nastat problém při vystupování velkých orchestrálních seskupení, a to zejména ve věci finančních nákladů. Významným mezníkem byl pro Chrudim rok 1969, kdy vznikl *Východočeský státní komorní orchestr v Pardubicích* (posléze přejmenovaný na *Komorní filharmonie Pardubice*), který v Chrudimi hostoval pravidelně dvakrát až čtyřikrát ročně, poprvé 18. září 1970. Hodnota orchestru značně stoupla v roce 1972, neboť se jeho šéfdirigentem stal Libor Pešek. Co se týče dalších orchestrálních uskupení, mimo již zmiňovanou *Českou filharmonii* do Chrudimi zavítaly: *Symfonický orchestr hl. města Prahy FOK*, *Moravská filharmonie* z Olomouce, *Janáčkova filharmonie* z Ostravy, *Státní filharmonie* z Brna, *Karlovarský symfonický orchestr*, *Symfonický orchestr Hradce Králové*. „*Vůbec prvním orchestrálním tělesem na CHHP byl Pražský komorní orchestr bez dirigenta, který přijel 16. září 1960 na dvoustý koncert.*“ Pilka tímto výčtem dokazuje, jak nezbytná

⁸⁰ Jarmila Doubravová. Chrudimské hudební pátky: 70 let - jak a proč. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 2014(4), 11-15.

⁸¹ PILKA, Jiří. 1999. Chrudimské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 112.

byla určitá ekonomická podpora a dodává, že „bez podstatných státních a institucionálních podpor těmto tělesům by jejich vystupování nebylo vůbec možné.“⁸²

Obecné poslání chrudimské hudební tradice Pilka upřímně vyjádřil v závěrečné části svého textu a zaslouží si být na závěr kapitoly otištěn v plném znění.

„Chrudimské hudební pátky považují naši muzikanti za významnou koncertní příležitost. Zahraniční hosty nejednou udivilo, že může dvacetitisícové město pořádat tak bohaté koncertní sezóny s progresivní dramaturgií, ve volbě skladeb a interpretů. Zápisy v pamětních knihách, četné dopisy a vzpomínky dosvědčují upřímnost těchto dojmů. Nikdo z umělců nemá pocit, že jede na ‚zapomenutou štaci‘ nebo zapadlý venkov. Díky tomu mohla pravidelně vítat Chrudim osobnosti jako je Josef Suk, Václav Neumann, dr. Václav Smetáček, soubory jako Smetanovo nebo Vlachovo kvarteto.

Koncerty vážné hudby výrazně dotvářejí tradice města, kraje, přispívají k pocitu sounáležitosti občanů, udržují duchovní kontinuitu, vybízejí mladší generace k následování. Každý z nás dobře ví, že město nepředstavuje pouze sdružení obyvatel na určitém teritoriu, kde nacházejí pracovní příležitosti a bydlení. Náhodně vytvořená města bez tradic strádají, těžko hledají svou duchovní tvář, do popředí v nich pronikají spíše konzumní tendence. Města s tradicí nové občany brzy zapojí do svých zvyklostí, nabízejí jim kvalitnější a kultivující příležitosti k vyžití. V Chrudimi vedle ostatních tradičních aktivit (loutkářství) představuje právě vážná hudba účinný nástroj v boji proti průměrnosti, lhostejnosti a kulturní zaostalosti.

CHHP proto zůstávají nejen oázou hudební krásy, ale i důležitým společenským činitelem v organismu města a v hudební kultuře celé naší země.“⁸³

⁸² PILKA, Jiří. 1999. Chrudiské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 111.

⁸³ PILKA, Jiří. 1999. Chrudiské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim. str. 113.

4 Pěvecký spolek Slavoj

4.1 Inspirace, vznik a začátky

O jednom z nejstarších pěveckých spolků v Čechách se v práci zmiňují mnohokrát, a to nejen proto, že se v jeho vedení nebo v jiné funkci postupně realizovalo hned několik hudebních osobností, o jejichž životech bakalářská práce pojednává. Spolek byl prakticky vždy v zájmu dění hudební Chrudimi a většina událostí měla se *Slavojem* blízkou souvislost. Je až k nevíře, že letos, v září 2016, oslavil *Slavoj* 160. výročí založení a společně s dalšími chrudimskými sbory uspořádal 808. *Chrudimský hudební večer*. I přes své dlouholeté působení bude následující kapitola věnovaná stručnému shrnutí základních informací a stěžejních mezníků za dobu jeho působení.

Hlavními inspirátory k založení spolku byli již dobře známí představitelé hudební Chrudimi, starosta, zpěvák a houslista Josef Klimeš a advokát, zpěvák a klavírista Emanuel Pippich. Oba vystupovali sólově dne 21. 9. 1853 v opeře Alessandro Stradella (řídil František Škroup), a právě tato událost v nich zažehla touhu mít vlastní sbor a tedy následně možnost provozovat vlastní operní díla.⁸⁴

Zpěvácký spolek vznikl 16. 12. 1856 a tehdy ještě nesl jiný název.⁸⁵ Původně se jmenoval *Spolek zpěvácký v královském městě věnném Chrudimi*. Vzhledem k době vzniku byly v prvních 5-6 letech jeho stanovy i repertoár v německém jazyce. Spolek navíc v těchto letech nevystupoval samostatně a dle textu Luboše Klimeše účinkovali na hudebních akademiích zpěváci sólově či v rámci pěveckého kvarteta. Až 23. 11. 1861 vystoupil sbor samostatně „s programem nejoblíbenějších skladeb té doby (Vogl: *Cikáni*, Vašák: *Radostné cestování*, Wagner: *Válečná z opery Rienzi*).“⁸⁶ V březnu 1862 již spolek převzal stanovy české a byl přejmenován na *Slavoj*.

⁸⁴ KLIMEŠ, Luboš (ed.). Chrudimský Slavoj: Kronika 1856-1952. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. str. 82.

⁸⁵ Spolek vznikl ještě před vydáním Říjnového diplomu v r. 1860. Je známo, že až poté se otevřely české kultuře nové možnosti. Např. pražský Hlahol byl založen až v roce.

⁸⁶ KLIMEŠ, Luboš (ed.). Chrudimský Slavoj: Kronika 1856-1952. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. str. 83.

Během výročního koncertu v září 2016 se z průvodní řeči Tomáše Žídka dozvídáme zajímavé informace o původu názvu. Souvislost má totiž s *Rukopisem Královédvorským*, který spolu s *Rukopisem Zelenohorským* kulturně ovlivnil 19. i 20. století. Postava Slavoje byla dle prvně zmiňovaného rukopisu označením pro mytického slovanského bojovníka, který spolu se Závojem bojoval proti germánskému soupeři Ludškovi. Ačkoliv toto jméno nikdy neexistovalo a mytický příběh byl součástí jistých národních snah, v Chrudimi se jako označení spolku ujalo velmi dobře a v podstatě vyjadřovalo vlastenecké smýšlení zakladatelů i zpěváků.⁸⁷ Po roce 1862 se *Slavoj* naplno zapojil do pěvecko-spoločenského života a v Praze se zúčastnil vůbec prvního sjezdu zpěváckých spolků u nás. Mezi významná počínání z roku 1862 se dále řadí: pěvecká slavnost na Kunětické hoře při účasti 15 tisíc návštěvníků, odhalení pamětní desky Karlu Havlíčkovi v Borové u Přibyslavi a v témže roce vystoupil sbor také v Kladruzech nad Labem, a to přímo za účasti krále Františka Josefa I., který ocenil „*spojení veřejné a kulturní práce Klimeše a Pippicha*.“ Následující rok 1863 je rokem, kdy do Chrudimi přišel Alois Hnilička a 29. června téhož roku došlo ke slavnostnímu svěcení praporu.⁸⁸

Ačkoliv byl *Slavoj* v rámci možností činný, zaznamenal koncem 60. a na začátku 70. let 19. století určitý pokles, který se v té době týkal většiny zpěváckých spolků. Došlo k tomu vlivem rozvoje spolkového života a působením Sokola. Vysvobozující byl v roce 1874 příchod syna zakladatele *Slavoje* dr. Karla Pippicha, kterému se podařilo činnost povznést a započít tak novou éru. Ta byla ale stále tvořena spíše spoluúčinkováním a vystupováním sólistů či komorních uskupení. Mezi významná představení té doby se řadí např. koncert za přítomnosti a dirigování Zdeňka Fibicha (15. 7. 1876), Dvořákův koncert ve prospěch znovu-vystavění Národního divadla, na kterém byl Antonín Dvořák přítomen (23. 9. 1880), nebo koncert ve prospěch znovu-vystavění Národního divadla za přítomnosti Bedřicha Smetany (18. 8. 1881).⁸⁹ O pár desítek let později, v dubnu roku 1904, se *Slavoj* zúčastnil Prvního českého hudebního festivalu v Praze, kde spoluúčinkoval při provedení Dvořákova oratoria *Svatá Ludmila*.

⁸⁷ 808. *Chrudimský hudební večer: 160 let Slavoje - 29. 9. 2016* [online]. In: . [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Sq9I1xQvbR8>.

⁸⁸ KLIMEŠ, Luboš (ed.). *Chrudimský Slavoj: Kronika 1856-1952*. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. str. 82.

⁸⁹ Následkem této zvýšené činnosti došlo k založení ženské části sboru a jako smíšený sbor *Slavoj* vystoupil v r. 1886 na pohřbu zakladatele Emanuela Pippicha.

V roce 1905 se stal *Slavoj* součástí „*Východočeské pěvecké župy Fibichovy*“, založené v Pardubicích, jejímž předsedou se stal Dr. Karel Pippich.⁹⁰

4.2 Od první světové války do konce století

Ačkoliv první světová válka činnost spolku značně narušila, např. již 15. června 1920 vítal *Slavoj* prezidenta T. G. Masaryka. Ve 20. letech byla velmi aktivní ženská část sboru, která se na dobu 15 let osamostatnila a nesla název „*Smetana*“. Druhá světová válka činnost také nepřerušila a jak již víme, *Slavoj* stál v roce 1942 u zrodu *Chrudimských hudebních pátků*. Následující období až do roku 1989 spolku příliš nepřálo. Vlivem politické situace nedošlo ani k oslavám 100. výročí. Od roku 1969 byla existence Slavoj pod střechou *Jednotného klubu pracujících v Chrudimi* sice zajištěna, ale jeho činnost byla svázána různými restrikcemi. Až v roce 1989 došlo k uvolnění a již se nemusely předběžně schvalovat programy, ani nedocházelo ke zpětnému kritizování nevhodného repertoáru. Program mohl být také po revoluci nově obohacován o duchovní hudbu. Mezi lety 1995-2001 postihla *Slavoj* nejedna lidská ztráta z řad vedení (smrt Dr. Svatopluka Kozdery, zdravotní komplikace Mgr. Jana Stejskala a v roce 2001 tragická nehoda sbormistryně Evy Kadeřávkové). V těchto nelehkých letech našel sbor oporu v Tomáši Žídkovi, který našel nového sbormistra Zdeňka Kudrnku a na podzim téhož roku došlo ke koncertu k oslavám 145. roku *Slavoje*, jenž nově Zdeněk Kudrnka dirigoval.⁹¹

4.3 Od roku 2001 po současnost

Nové století představovalo novou éru také pro *Slavoj*, jemuž stoupá nejen úroveň, ale také návštěvnost posluchačů. V roce 2005 došlo ve Východočeském divadle v Pardubicích společně s *Filharmonií Hradec Králové* a spojenými sbory Pardubického kraje k provedení *Stabat Mater* Antonína Dvořáka. Vzhledem k tomu, že nový dirigent právě dokončoval svá studia, v roce 2006 společně s *Brněnským akademickým sborem* provedli Dvořákovu mši D Dur. Na podzim téhož roku oslavil *Slavoj* 150. narozeniny.

⁹⁰ KLIMEŠ, Luboš (ed.). Chrudimský Slavoj: Kronika 1856-1952. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*.

⁹¹ *Historie pěveckého sboru Slavoj: Na plakátech Jakuba Skřepského* [online]. [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DszQrCg6u1Y>

Mimo koncerty na našem území se sbor realizuje i za hranicemi, a to díky partnerským vztahům, které má Chrudim např. s nizozemským Ede, polskými Vambeřicemi či německým Havelbergem. Tamější sbory tvoří družbu s Chrudimským *Slavojem*. Později přibyl také francouzský *Ensemble Vocal de Fauconniers* z Monpéliieru.

V roce 2008 realizoval sbor společně s chrudimským uskupením *Kyx Orchestra* provedení *Missa Jazz* Jaromíra Hniličky.⁹² V následujícím roce nastudoval společně s pražským *Hlaholem Missu Brevis* Jiřího Pavlici. V této době vzniká také spolupráce s *Chrudimskou komorní filharmonií* a se smíšeným pěveckým sporem *Rubeš* z nedaleké Skutče. Sbor ročně absolvuje více než deset samostatných menších koncertů a vystoupení, často ve spolupráci s dalšími sbory a sólisty. V rámci další zahraniční spolupráce zavítal v roce 2004 do Chrudimi sbor z americké Iowy a společně se *Slavojem* absolvovali sérii koncertů v Chrudimi, Hlinsku a Litomyšli. Církevní sbor z australského Sydney ohromil posluchače v roce 2007 při jedné ze svých zastávek na evropském turné. O rok později v rámci mezinárodního festivalu IFAS Pardubice vystoupil se *Slavojem* jihoafrický sbor *BelCanto* a v roce 2010 zpíval chrudimský sbor po boku *Moskevského komorního sboru*.⁹³

V minulosti označovaný pěvecký či zpěvácký spolek, v dnešní době pěvecký sbor *Slavoj* měl a stále má za dobu svého působení na chrudimské hudební scéně významné postavení. A to díky tomu, že se skrze jeho vedení realizovalo množství osobností a také proto, že se i skrze různá nelehká období a nástrahy dokázal sbor vždy vzkřísit a do dnešní doby obohacuje dramaturgii chrudimského hudebního dění. *Slavoj* není v Chrudimi jediným vokálním tělesem⁹⁴, a i proto je úctyhodné, že si po tolika desetiletí stále udržuje svou suverenitu.

⁹² Jaromír Hnilička není potomkem z rodu Aloise Hniličky.

⁹³ *Historie pěveckého sboru Slavoj: Na plakátech Jakuba Skřepského* [online]. [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DszQrCg6u1Y>

⁹⁴ Dalšími chrudimskými sbory jsou Fiori Cantanti, Hluboké koření, Chránový sbor Chrudim, Malikchor, Kiese Nzamba a Salvátor.

5 Závěr

V úvodu jsem si kladla za cíl využít příležitost a seznámit čtenáře s hudebním děním ve východočeském městě, v Chrudimi. Pro mě samotnou představovalo psaní konfrontaci se spoustou nových a poutavých informací, které skrze bakalářskou práci v ucelené podobě předávám dále. Úvodní kapitola se nejprve věnuje hudebnímu vývoji od samotných počátků a kořeny hudební tradice nás zde zavádí i do míst v nedalekém okolí. Stěžejní roli v utváření hudební Chrudimi hraje zejména období počínaje koncem 18. století, od něhož se datuje vznik a bohatá činnost hudebních spolků a institucí a působení významných hudebních činitelů. V té době hrály velkou roli silné obrozenecké tendence, které měly za cíl zformovat moderní český národ, a které nacházely prostor k vyjadřování zejména v kulturní oblasti. Hudba tak přilákala do Chrudimi např. Antonína Hniličku, kterému se věnuji v kapitole o hudebních osobnostech. V té najdeme výčet dalších chrudimských rodáků, jejichž kariéra vrcholila převážně na prknech Národního divadla a obsahuje také část věnovanou Jaroslavu Doubravovi, narozeném v roce 1909, tedy v roce úmrtí Aloise Hniličky. Tato návaznost umožňuje nahlédnout na hudební a kulturní dění skrze životopisné příběhy těchto dvou osobností, což nejednou poskytuje detailní i vtipné příhody z jejich každodenního života. Jaroslav Doubrava stál ještě před svým odchodem do Prahy u zrodu *Chrudimských hudebních pátků*, jejichž historii, dramaturgii a zákulisí zpracovávám v navazující kapitole. Při uvádění hudebních programů jsem využila dostupnosti originálních materiálů, které jsem získala z knihovny svých prarodičů. Od dob CHHP ale i v předchozím období mě velmi překvapilo množství návštěv významných skladatelů, stejně tak jako jejich lichotivé hodnocení chrudimského hudebního života. Z mého pohledu tyto dobové návštěvy pro Chrudim představovaly jednu z nejvyšších možných poct a dodnes je odkaz na tato setkávání pro kulturně založeného občana velmi obohacující záležitostí. V závěrečné části bakalářské práce se věnuji rekapitulaci činnosti hudebního spolku *Slavoj*, o němž se sice v průběhu práce zmiňuji mnohokrát, avšak vzhledem k tomu, že letos oslavil 160. let svého působení, považuji za vhodné, věnovat mu v bakalářské práci určitý prostor.

Bakalářská práce může vhodně posloužit všem, komu není hudba v Chrudimi cizí, ale kdo zároveň postrádá ucelený pohled do historie a zákulisí hudební tradice. Stejný postoj jsem zastávala na začátku svého bádání i já, a proto nyní oceňuji, že jsem se rozhodla tuto oblast zpracovat.

Použité informační zdroje

DOUBRAVOVÁ, Jarmila. Chrudimské hudební pátky: 70 let - jak a proč. *Chrudimské vlastivědné listy*. Chrudim, 2014(4), 11-15.

DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). 1999. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

HAVLÍK, Jaromír. 2002. *Jaroslav Doubrava: skladatel v sevření dvou totalit*. 1. vyd. V Praze: Hudební fakulta Akademie múzických umění. ISBN 8073319055.

Historie pěveckého sboru Slavoj: Na plakátech Jakuba Skřepského [online]. [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DszQrCg6u1Y>

SPURNÝ, Zdeněk, KADERÁVEK, Jiří a Kamila SKOPOVÁ (eds.). 1996. *..tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. Chrudim: Chrudimská beseda.

KLIMEŠ, Luboš (ed.). Chrudimský Slavoj: Kronika 1856-1952. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*.

KOBETIČ, Pavel. 2002. *Osobnosti Chrudimska: 500 osobností chrudimského okresu*. 1. vyd. Chrudim: Okresní muzeum. "Prameny" (Chrudim, Czech Republic), sv. 2. ISBN 8090253180.

HAVLÍK, Jaroslav, KOBETIČ, Pavel (ed.). 1996. *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim. ISSN 12146048.

MIKANOVÁ, Eva (ed.). 1999. Hudební Chrudim v 15.-18. století. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

PILKA, Jiří. 1999. Chrudiské hudební pátky: Zdroje, prameny, inspirace. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

KOHOUT, Antonín, SKOPOVÁ, Kamila a Zdeněk SPURNÝ (eds.). 1996. *..tradice v pěti linkách: almanach k 600. Chrudimskému hudebnímu pátku*. 1. vydání. Chrudim: Chrudimská beseda, 1996(1).

SMOLKA, Jaroslav (ed.). 1983. *Malá encyklopedie hudby*. 1. vyd. Praha: Supraphon.

SOMMER, Jiří., Miroslav. MAJER a Pavel SÝKORA. 1989. *Chrudimsko: Východočeský kraj*. 1. vyd. V Hradci Králové: Kruh. ISBN 807031012X.

SPURNÝ, Zdeněk. 1999. Moje muzikantské curriculum vitae. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). *Kulturní Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů*. Chrudim.

ŠÁFR, Jaroslav. 1999. Jak jsme začínali.. In: DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). *Kulturní Chrudim minulosti současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

Don Quijote Jaroslav Doubrava: Pražské jaro 1969 [online]. [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: <http://www.doubrava.name/05.html>.

Historie pěveckého sboru Slavoj: Na plakátech Jakuba Skřepského [online]. [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DszQrCg6u1Y>

Chrudimský deník: OBJEKTIVEM. *Chrudimský deník* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: http://chrudimsky.denik.cz/kultura_region/objektivem-chrudim-oslavila-vyroci-skladatele-doub.html

Český hudební slovník osob a institucí: Otakar Jeremiáš [online]. In: . [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník>.

Městské muzeum v Ústí nad Orlicí: Alois Hnilička. *Muzeum-uo* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.muzeum-uo.cz/aktuality/kalendarium/brezen/alois-hnilicka>

Národní divadlo: Rudolf Vonásek [online]. In: . [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/rudolf-vonasek>.

Česko - země neznámá: Podlažický klášter [online]. In: . [cit. 2016-10-16]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/podlazicky-klaster.

Asociace muzeí a galerií ČR: Regionální muzeum V Chrudimi. *Cz-museums* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.cz-museums.cz/adresar/pardubicky-kraj/chrudim/chrudim/regionalni-muzeum-v-chrudimi>

Chrudimské vlastivědné listy. 1992-. Chrudim: Okresní muzeum. ISSN 12147508.

Umělecká beseda: Obor hudební [online]. In: . [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.umeleckabeseda.cz/info/>.

Muzeum Chrudim: Fotogalerie. *Sál muzeum cr* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://salmuzeumcr.cz/sites/default/files/field/photos/7/muzeum.jpg>

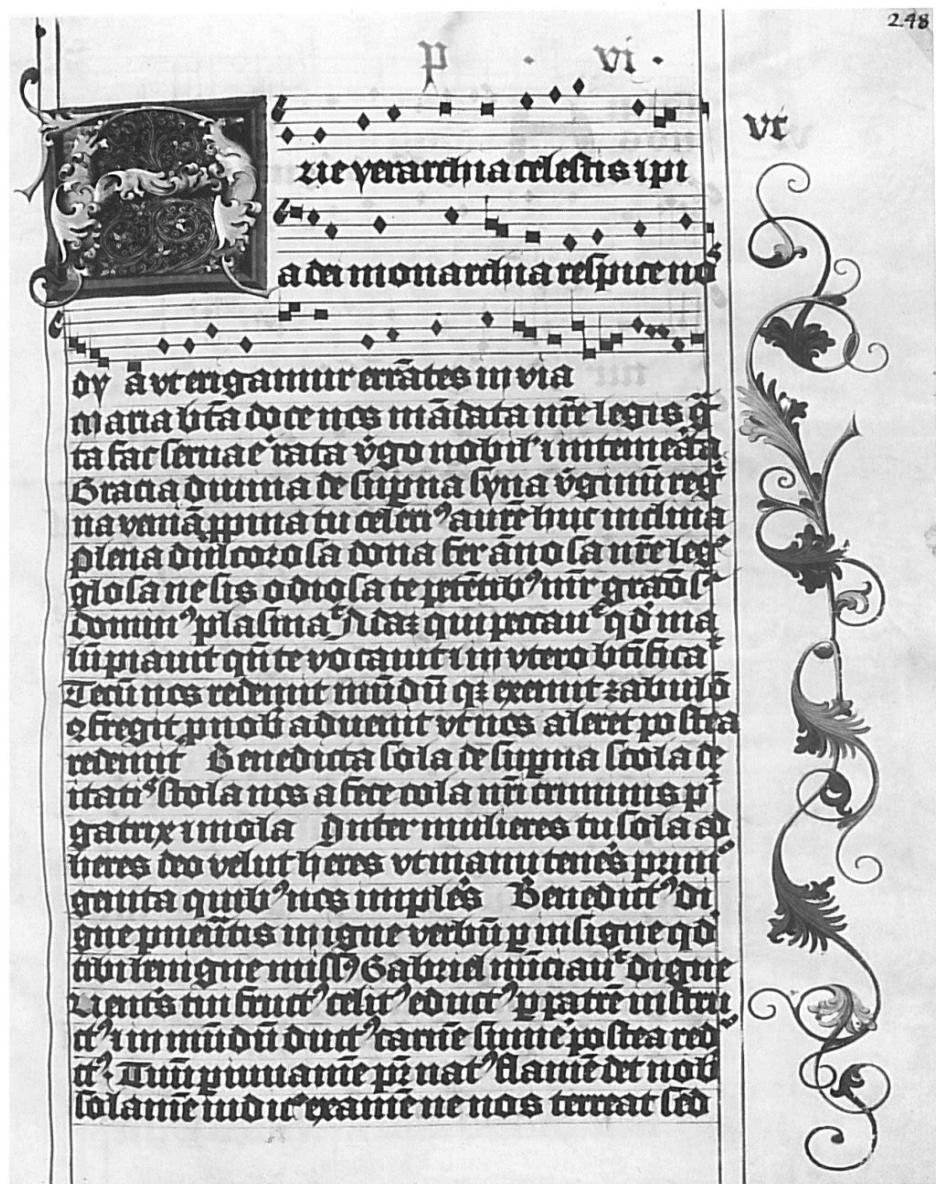
ŽIDEK, Tomáš. 2009. *Český skladatel Alois Hnilička a hudební život v jeho době: (1826-1909)*. 1. vyd. Chrudim: Město Chrudim. ISBN 9788025452868.

ŽÍDEK, Tomáš. Kantoři, varhaníci, ředitelé kůru (1756–1932). In: *Farnost Chrudim* [online]. Chrudim [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://farnost-chrudim.cz/>.

808. *Chrudimský hudební večer: 160 let Slavoje - 29. 9. 2016* [online]. In: . [cit. 2016-11-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Sq9I1xQvbR8>.

6 Přílohy

Příloha 1 – Obrazová příloha (archiválie, portréty, programy, architektura)

Latinský graduál z roku 1530: velikonoční moteto, čtyři hlasy s různými latinskými texty zpívanými současně⁹⁵

⁹⁵ DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). 1999. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

Latinský graduál z r. 1530, část kronikářských záznamů na zadním přidešti: závěr zápisu o jezuitské cenzuře r. 1771, pod tím vlastnoruční záznamy skladatele J. Rychnovského z r. 1598 a 1582. Foto: T. Billerová

Latinský graduál (nahore): část kronikářských záznamů a vlastnoruční záznamy Jiřího Rychnovského a český graduál z roku 1570 (dole): část oddílu proprium missae (introit a začátek Alleluia z officia na Hromnice)⁹⁶

⁹⁶ DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). 1999. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

Portrét chrudimského starosty druhé poloviny minulého století Josefa Klimeše, vynikajícího tenoristy a komorního hráče. Reprodukce: T. Billerová

Portrét Josefa Klimeše⁹⁷

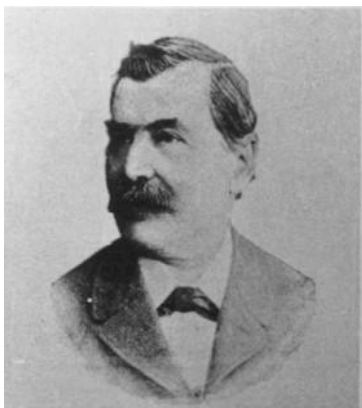
⁹⁷ DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). 1999. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

*Dr. Karel Pippich, který se významně podílel na kulturním charakteru města kolem přelomu století.
Reprodukce: T. Billerová*

Portrét Dr. Karla Pippicha⁹⁸

⁹⁸ DOUBRAVOVÁ, Jarmila (ed.). 1999. *Hudební Chrudim minulosti a současnosti: Sborník studií, vzpomínek a dokumentů 1982-1998*. Chrudim.

Portrét Aloise Hniličky⁹⁹

Portrét Jaroslava Doubravy¹⁰⁰

⁹⁹ Městské muzeum v Ústí nad Orlicí: Alois Hnilička. *Muzeum-uo* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.muzeum-uo.cz/aktuality/kalendarium/brezen/alois-hnilicka>

¹⁰⁰ Chrudimský deník: OBJEKTIVEM. *Chrudimský deník* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: http://chrudimsky.denik.cz/kultura_region/objektivem-chrudim-oslavila-vyroci-skladatele-doub.html

98. CHRUDIMSKÝ HUDEBNÍ PÁTEK OB

MUSEUM · PÁTEK 13. ÚNORA 1953 V 19,30 HOD.

K 75. narozeninám ministra školství, věd a umění
akademika ZDEŇKA NEJEDLÉHO

ŠTEFA PETROVÁ,

laureátka státní ceny - členka Nár. divadla v Praze,
SOPRÁN

SAŠA VEČTOMOV,

laureát III. Svět. festivalu mládeže, VIOLONCELLO

RUDOLF ZEMAN, klavírní doprovod

PhDr JAROMÍR PACLT, proslov

J. Paclt

POŘAD:

1. Zdeněk Nejedlý - bojovník za revoluční a národní tradici v české hudbě
2. Dmitrij Kabalevskij: Koncert g-moll op. 49 pro violoncello
s průvodem klavíru

Allegro moderato

Largo

Andantino

3. Zdeněk Fibich:

Písně z cyklu „Jarní paprsky“ op. 36:

Snící jezero

Mignon

4. Bedřich Smetana:

Arie Mařenky z op. „Prodaná nevěsta“

Arie Blaženky z op. „Tajemství“

5. P. I. Čajkovskij:

Valčík

Al. Glazunov:

Španělská serenáda

Al. Vlasov:

Melodie

H. Wieniawski:

Scherzo tarantelle

Violoncello s prův. klavíru

7. Jul. Mejtus:

Arie Ljubky z op. „Mladá garda“

St. Moniuszko:

Arie Halky z op. „Halka“

7. Vít Nejedlý:

České národní písně. (Výběr)

Saša Večtomov

Vstupenky v předprodeji v Čedoku

99. Chrudimský hudební pátek 6. března 1953

Vět-Chr 247

Originál programu 98. CHPP s podpisy účinkujících

100. CHRUDIMSKÝ HUDEBNÍ PÁTEK OB

Maria Tauberová,

SÓLISTKA NÁR. DIVADLA - zpěv

Vojtěch Frait,

KONC. MISTR SYMF. ORCHESTRU ČS. ROZHLASU -
housle

Sukovo trio

(Josef Suk - housle,
Josef Chuchro - violoncello,
Josef Hála - klavír)

Orchestra záv. klubu ROH Transporta,

dirigent Karel Židek

sólista dr Jaroslav Vagoun - hoboj

RUDOLF ZEMAN, klavírní doprovod

MUSEUM - PÁTEK 27. BŘEZNA 1953 V 19,30 HOD.

Originál programu 100. CHPP

109. CHRUDIMSKÝ HUDEBNÍ PÁTEK DO

V PÁTEK 22. LEDNA 1954 V 19.30 HOD. DŮM OSVĚTY-MUSEUM

MARTA KRÁSOVÁ

LAUREÁTKA ŠTÁTNÍ CENY, ČLENKA ND V PRAZE - alt

JAROSLAV RYBENSKÝ

ČLEN SMETANOVA KVARTETA - viola

RUDOLF ZEMAN

KLAVÍRNÍ DOPROVOD

POŘAD

1. Karel Fil. Em. Bach: Koncert pro violu s prův. klavíru
2. Antonín Dvořák: Pět „Biblických písní“
Kéž duch můj sám
3. Johannes Brahms: Dvě písně pro alt s doprovodem violy a klavíru

-
4. Vítězslav Novák: Balada dětská } zpěv
Balada horská }
 5. M. I. Glinka: Nokturno
S. I. Tanějev: Lístek do památníku } viola
S. Cincadze: Tanec „Chorumi“ }
 6. Bedřich Smetana: Arie z opery Tajemství
 7. Ambroise Thomas: Arie z opery Mignon
C. Saint-Saëns: Arie z opery Samson a Dalila

Originál programu 109. CHPP s podpisy účinkujících

808.

CHRUDIMSKÝ HUDEBNÍ VEČER

Slavnostní koncert u příležitosti 160 let od založení
**PĚVECKÉHO A HUDEBNÍHO
SPOLKU SLAVOJ**

Účinkují chrudimská vokální tělesa:

Fiori Cantanti (um. ved. Martin Profous)

Hluboké kořeni (Marie Víšková)

Chrámový sbor Chrudim (Tomáš Židek)

Malikchor (Lubor Malík)

Kiesse Nzamba (Ilona Štorková)

Salvátor (Jana Mimrová)

Slavoj (Zdeněk Kudrnka)

Čtvrtek 29. září v 19 hodin • Velký sál Muzea

PŘIPRAVILA CHRUDIMSKÁ BESEDA - CENTRUM KULTURY MĚSTA
www.chrudimdnes.cz

Originál programu 608. CHHP

Velký sál Muzea¹⁰¹

¹⁰¹ Muzeum Chrudim: Fotogalerie. *Sál muzeum cr* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://salmuzeumcr.cz/sites/default/files/field/photos/7/muzeum.jpg>

Budova chrudimského muzea¹⁰²

¹⁰² Asociace muzeí a galerií ČR: Regionální muzeum V Chrudimi. *Cz-museums* [online]. [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.cz-museums.cz/adresar/pardubicky-kraj/chrudim/chrudim/regionalni-muzeum-v-chrudimi>